

Help! Ze snappen het!

Op welke manier kan de leerkracht tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van de meer begaafde leerlingen?

- Master Special Educational Needs.
- Fontys Opleidingscentrum Speciale onderwijszorg.
- Leerroute: GGL

Student: Ramona Witkamp-Tijssen.
Studentnummer: 2176711.

Begeleiders:
Nico Schouws.
Adri Storm.

Hoorn
Juni
2012

Inhoudsopgave.

- Samenvatting	Blz. 2-3
- Inleiding	Blz. 4-5
- Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling	Blz. 6-11
- Hoofdstuk 2: Theorie	Blz. 12-22
- Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie	Blz. 23-27
- Hoofdstuk 4: Resultaten van het onderzoek en datapresentatie	Blz. 28-40
- Hoofdstuk 5: Conclusies, discussies en aanbevelingen	Blz. 41-48
- Hoofdstuk 6: Reflectie	Blz. 49-53
- Literatuurlijst	Blz. 54
- Bijlagen	Blz. 55-85

Samenvatting.

In dit onderzoek wordt onderzocht hoe de leerkracht tegemoet kan komen aan de onderwijsbehoeften van de (hoog)begaafde leerlingen.

Deze leerlingen hebben een aangepast aanbod nodig. Dit aanbod moet aansluiten bij de zone van de naaste ontwikkeling, dus leerstof die zij nog net niet meester zijn. Deze leerlingen hebben geen behoefte aan herhalingsstof. Het is wenselijk dat de leerstof een open karakter heeft en dus ruimte biedt voor eigen initiatief van de leerlingen.

Aangezien deze leerlingen stof aangeboden krijgen die zij nog net niet meester zijn, is het van belang dat de leerkracht instructie en begeleiding biedt. Het proces is daarbij net zo belangrijk, misschien wel belangrijker, dan het product. Vanuit het voortgezet onderwijs en vanuit de ouders komt regelmatig de opmerking dat deze leerlingen nooit geleerd hebben om te leren en te plannen. De oorzaak daarvan zou zijn dat het onderwijs ze altijd makkelijk is afgegaan. Het gevolg daarvan is dat ze een terugval krijgen op het voortgezet onderwijs.

Daarnaast is gebleken dat als leerlingen geen aangepast aanbod krijgen, er demotivatatie en onderpresteren op kan treden. In dat geval staat de ontwikkeling stil of kan er soms zelfs achteruitgang geconstateerd worden. Deze punten geven al aan dat begeleiding en instructie van de leerkracht essentieel is.

(Hoog)begaafde leerlingen hebben behoefte aan een breder en dieper curriculum. De instructies dienen kort en bondig te zijn, maar er moet ook instructie zijn op de moeilijkere stof. Deze leerlingen hebben een grotere behoefte aan autonomie, zij willen meedenken en beslissen over hun ontwikkeling. Dit vergroot de betrokkenheid en motivatie. Eigen initiatief en creativiteit speelt een belangrijke rol voor deze groep leerlingen. Zij hebben ook bevestiging en erkenning nodig. Daarom is het van belang dat verrijkingsmateriaal gestructureerd wordt aangeboden en dat er doelen en eisen aan gesteld worden. De resultaten moeten worden opgenomen in de registratie. Het is aan te bevelen dat de resultaten op het rapport vermeld worden. Op deze manier verdwijnt het vaak vrijblijvende karakter van verrijkingsmateriaal. Daarnaast zullen de leerlingen gemotiveerder zijn, als hun werk ook wordt beoordeeld.

Naast het geven van begeleiding en instructie, is het van belang dat de leerkracht een aanbod kan verzorgen wat een beroep doet op hogere cognitieve processen en kennisaspecten. Om leerlingen niet te demotiveren met leerstof die te makkelijk is en om ruimte te creëren voor verrijkingsstof, is het noodzakelijk dat de leerkracht reguliere lesstof durft te schrappen. De leerkracht moet durven loslaten. Om leerstof te kunnen schrappen, is het van belang dat de lesstof goed overzien wordt, dat men de methodes kent en een aansluiting zoekt bij het volgende leerjaar.

Door kansen en steun te bieden, kan de leerkracht de motivatie verhogen. Een ander belangrijk punt is, dat de leerkracht een veilig klimaat kan creëren in de omgeving, waarin hogere prestaties geaccepteerd en aangemoedigd worden.

In het huidige onderwijs gaat er veel aandacht uit naar de leerlingen die onder het gemiddelde scoren. Daardoor blijft er vaak weinig tijd over voor de groep die boven het gemiddelde scoort. Zij worden vaak aan hun lot overgelaten, terwijl zij ook begeleiding en instructie nodig hebben. Over het algemeen werken scholen met het directie instructiemodel. Daar is een variant op gemaakt. In die variant is een extra groep gemaakt, namelijk de (hoog)begaafde leerlingen. Door de lessen uit te voeren volgens dit model, is het mogelijk de tijd zo in te delen dat alle niveaus aandacht krijgen. De actuele ontwikkelingen vragen ook steeds meer om aandacht te geven aan de groep die boven het gemiddelde scoort.

In dit onderzoek worden deze punten uitgebreid beschreven en uitgelegd. Aan de hand van de resultaten wordt getoond hoe interventies en aanpassing een verbetering kunnen opbrengen in de praktijk. Er wordt beschreven welke aanpassingen gemaakt zouden kunnen worden en welke veranderingen dit teweeg kan brengen.

Inleiding.

Mijn naam is Ramona Witkamp. Ik werk nu voor het tiende jaar als groepsleerkracht op een basisschool in Noord-Holland. Ik werk momenteel drie dagen in groep 8, een groep met 24 leerlingen.

Op deze school wordt gewerkt met het GIP-model, waarbij we werken met uitgestelde aandacht en verschillende instructiegroepen. Afgelopen jaar is er flink gewerkt aan verbeteringen in onze groeps- en handelingsplannen. Dit zijn allemaal stappen ter verbetering van ons passend onderwijs, maar ik mis nog steeds een duidelijke en gestructureerde aanpak voor de begaafde leerlingen. Ook de ouders van begaafde leerlingen uiten al lang kritiek over de aandacht en begeleiding voor deze leerlingen en dat er onvoldoende aan hun ontwikkeling gewerkt wordt. Met dit in gedachten ben ik begonnen aan dit onderzoek.

Om beter aan te kunnen sluiten bij de meer begaafde leerling, is het van belang dat er onderzocht wordt wat de onderwijsbehoeften van deze leerlingen zijn. Welke interventies zijn er vervolgens van de leerkracht nodig om aan deze onderwijsbehoeften te voldoen? Het is noodzakelijk om ruimte te creëren in de dagelijkse praktijk, om deze interventies toe te passen. Op dit moment heb ik mijn handen vol aan de leerlingen die onder het niveau scoren. Ik wil graag ook tijd vrijmaken voor de leerlingen die boven het gemiddelde scoren. In dit onderzoek wil ik daar een antwoord op vinden. Daarnaast is het van belang om te weten aan welke eisen goed verrijkings- en verdiepingsmateriaal moet voldoen, zodat we op school een goede keuze kunnen maken bij de aanschaf van dit materiaal.

Ik zal dit onderzoek uitvoeren in mijn groep 8. Daarna zou het doorgevoerd kunnen worden in de andere groepen. De kennis en ervaring die ik op doe in dit onderzoek, draagt bij aan mijn vaardigheden en aan mijn professionele ontwikkeling. Daar profiteren de leerlingen in mijn praktijk van, omdat ik meer achtergrond informatie heb en daardoor beter kan aansluiten bij hun onderwijsbehoeften.

Dat komt weer ten goede aan hun ontwikkeling. De school kan deze kennis en ervaring gebruiken om uiteindelijk een lijn te ontwikkelen voor de hele school.

In hoofdstuk 1 wordt de aanleiding van dit onderzoek verder toegelicht en worden de onderzoeksvraag en de deelvragen beschreven. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op theorie die past bij dit onderzoek. In hoofdstuk 3 wordt uitleg gegeven over de methodieken die toegepast zullen worden gedurende dit onderzoek en waarom daarvoor gekozen is. In hoofdstuk 4 en 5 worden de resultaten van dit onderzoek uitgewerkt en geanalyseerd. Tot slot volgt in hoofdstuk 6 een persoonlijke reflectie op dit onderzoek en het uitvoeren daarvan.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling.

1.1. Aanleiding voor dit onderzoek vanuit huidige ontwikkelingen.

Er is in het onderwijs veel aandacht geweest voor de leerling die uitvalt of de gemiddelde leerling die bij het niveau getrokken moet worden. Op veel scholen wordt gewerkt met groepsplannen en handelingsplannen, aldus de onderwijsinspectie. Leerkrachten proberen met gedifferentieerde instructie te werken, maar voor veel leerkrachten is dit een hele opgave om hier goed vorm aan te geven binnen de tijd die ze tot hun beschikking hebben.

Er is een groep leerlingen die boven het gemiddelde scoort; de “plusleerlingen”. Dit zijn leerlingen die bij de cito toetsen een A score hebben. Verder in dit onderzoek worden deze leerlingen de (hoog)begaafde leerlingen genoemd. Er wordt specifiek over (hoog)begaafde leerlingen gesproken en niet over hoogbegaafde leerlingen, omdat dit onderzoek niet zozeer over hoogbegaafdheid gaat, maar over de “betere” leerlingen. Verschillende bronnen, onder andere Brouwer en Ahlers (2011), geven aan dat deze begaafde leerlingen over het algemeen tegen dezelfde problemen aanlopen als hoogbegaafde leerlingen (weliswaar iets minder ernstig) en dat ze redelijk hetzelfde in elkaar zitten.

Daarnaast stelt Winebrenner (2001) dat het voor een leerkracht niet makkelijk en precies vast te stellen is of een leerling hoogbegaafd is, daarvoor is hulp van een psycholoog nodig. Het is niet altijd van belang om echt hoogbegaafdheid vast te stellen. Als leerkracht ben je verantwoordelijk dat alle leerlingen dat leren wat ze moeten leren. Leerlingen die de inhoud al beheersen of die laten zien dat ze dit in korte tijd zich eigen kunnen maken, komen in aanmerking voor compacten en verrijken. Dat zijn niet per definitie de hoogbegaafde leerlingen, aldus Winebrenner.

De overheid.

De situatie waarin de aandacht vooral uitgaat naar de zwakkere en gemiddelde leerling is aan het veranderen. De overheid verlangt steeds meer dat we niet langer alleen deze leerling passend onderwijs bieden, maar ook de begaafde leerling. De overheid wil dat het onderwijs meer ruimte gaat creëren voor begaafde leerlingen. Zij spreken over excellentie. Minister van onderwijs; M. van Bijsterveldt-Vliegenthart benadrukt in haar actieplan “basis voor presteren” (2011), dat de bovenste 20 % van de leerlingen meer uitgedaagd moet worden om te gaan excelleren.

De politiek streeft naar het verhogen van de leeropbrengsten van zowel de zwakke, als de gemiddelde, als de begaafde leerling.

Brouwers en Ahlers (2011) vermelden dat uit internationaal onderzoek (Pisa, 2009) is gebleken dat de prestaties van de Nederlandse (hoog)begaafde leerling achter blijven bij de prestaties van deze groep leerlingen in andere landen. De Nederlandse zwakke leerling scoort daarentegen beter dan de zwakkere leerlingen in andere landen. Dit bevestigt de stelling dat er in het huidige onderwijs veel aandacht is voor de zwakkere leerling, maar tegelijkertijd stellen we de begaafde leerlingen op een achterstand. De prestaties van de begaafde leerlingen kunnen verhoogd worden, als ook deze groep een curriculum krijgt dat is afgestemd op hun specifieke onderwijsbehoeften.

Uit het voorgaande blijkt dat dit onderzoek heel goed past bij de ontwikkelingen die op dit moment gaande zijn. Binnen onze school willen wij ons ook ontwikkelen op dit gebied. Wij werken volgens de Dalton-methode. Binnen deze methode is het belangrijk dat leerlingen werken op hun eigen niveau. Ons bestuur gaat werken met de kwaliteitskaarten van Bos. Door middel van deze kaarten wordt het onderwijs in kaart gebracht. Wanneer het in kaart is gebracht, worden er actiepunten geformuleerd voor het meerjarenplan. In ons meerjarenplan staat onder andere beschreven dat wij meer aandacht willen voor de meer begaafde leerling en dat we deze groep leerlingen verder willen begeleiden in hun ontwikkeling.

1.2. Onderzoeksvraag en deelvragen.

In de inleiding is beschreven waarom voor dit onderwerp gekozen is. Vanuit die situatie is er een onderzoeksvraag geformuleerd en vier deelvragen.

Onderzoeksvraag.

Op welke manier kan de leerkracht tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van meer begaafde leerlingen?

Deelvragen.

- Waaraan moet een goed aanbod voor begaafde leerlingen voldoen?
- Waaraan moeten de vaardigheden van de leerkracht voldoen, zodat er meer aandacht komt voor de meer begaafde leerlingen en een kwalitatief betere instructie?
- Hoe betreft de leerkracht de meer begaafde leerlingen in hun leerproces, zodat hun werkhouding en motivatie verbetert?
- Hoe kan de dagelijkse instructie zo aangepast worden dat er ook ruimte is voor begeleiding en instructie aan de meer begaafde leerlingen?

1.3. Huidige situatie en gewenste situatie.

1.3.1. Huidige situatie.

Op dit moment zijn er kleine aanpassingen in het reguliere programma, maar dit is nog niet bevredigend. Er wordt bijvoorbeeld met een plusschrift van rekenen gewerkt en er is wat los verrijkingsmateriaal besteld. Er is echter geen samenhang in het extra werk en leerlingen werken er zonder extra instructie en begeleiding mee. Dit werk wordt niet geregistreerd en er is weinig tot geen controle.

Bij rekenen en de weektaak is er enigszins sprake van gedifferentieerde instructie ook naar boven toe, maar bij de andere vakken niet.

Wat ik vooral merk aan de leerlingen is dat ze weinig gemotiveerd zijn. Ze zien ander werk als extra, lopen de kantjes eraf, werken slordig, hebben niet veel interesse in de lessen en kletsen daar ook vaak doorheen of letten niet op. Ze vinden het saai en willen zich niet inzetten. Daardoor maken ze fouten die niet passen bij hun niveau, maar ze missen ook belangrijke lesstof omdat ze hun werk niet serieus nemen. Als ze enigszins moeite moeten doen, haken ze af.

Bij het nakijken laten ze fouten zitten of nemen het goede antwoord over. Ik vind dit jammer, want ik zie ze niet verder groeien in hun ontwikkeling en constateer zelfs achteruitgang.

1.3.2. Gewenste situatie.

Het zou wenselijk zijn als er een aangepast curriculum zou komen, passend bij het onderwijsniveau van deze groep leerlingen. Naast dat passende curriculum moet er ook een manier gevonden worden om deze leerlingen te begeleiden en instructie te kunnen geven op hun niveau. De rol van de leerkracht zal daarbij belangrijk zijn.

Daarmee hoop ik te bereiken dat hun motivatie en werkhouding verbetert en dat ook deze leerlingen zich verder ontwikkelen. Door de leerlingen nauw te betrekken bij dit onderzoek verwacht ik dat ze gemotiveerder zijn om echt een verandering tot stand te brengen, dan wanneer ze alleen dingen opgelegd krijgen. Het wordt voor de leerlingen belangrijker om goede resultaten te halen bij de aangepaste en extra lesstof, als het ook daadwerkelijk beoordeeld en gewaardeerd wordt door ouders en leerkracht. Dit alles moet zichtbaar zijn in de dagelijkse instructie en in de registratie van de behaalde resultaten. Er moet een duidelijke leerlijn komen voor deze leerlingen, zodat ook zij uitgedaagd worden en op niveau kunnen werken.

1.4. Het belang voor de school en omgeving.

Als ik dit onderzoek heb uitgewerkt in mijn eigen groep, weet ik wat werkt en wat niet werkt. Ik kan aantonen welke positieve effecten deze aanpak heeft. De directie deelt mijn mening dat het onderwijs aan meer begaafde leerlingen verder ontwikkeld moet worden en heeft het daarom ook opgenomen als ontwikkelpunt in het meerjarenplan. Dit onderzoek kan een begin zijn voor de ontwikkeling van een doorgaande lijn in de school met betrekking tot de aanpak van en het aanbod voor begaafde leerlingen.

Het is belangrijk voor mij als leerkracht om deze kennis en ervaring op te doen, want dan ben ik beter in staat onderwijs te bieden aan al mijn leerlingen. De leerlingen hebben er baat bij, omdat ze grotere stappen kunnen maken in hun ontwikkeling en dan ook beter aansluiting vinden op het voortgezet onderwijs.

Daarnaast zullen ze meer plezier krijgen in school als ook aan hun behoeften wordt voldaan.

Ouders zullen zich ook gehoord voelen, als ze zien dat er gewerkt wordt aan een passend aanbod voor deze groep leerlingen en dat er begeleiding plaatsvindt. De voortgang hiervan kan besproken worden in een oudergesprek.

Tevens is er vanuit de politiek nu veel aandacht voor passend onderwijs, ook voor de begaafde leerlingen. Scholen worden geacht hier aan te werken. In dat kader is dit onderzoek dus ook van belang.

Wat is er al bekend op dit gebied.

Eerder in dit hoofdstuk werd al beschreven dat het onderwijs aan begaafde leerlingen een punt is wat hoog op de agenda staat bij het ministerie. Er is vergelijkend onderzoek geweest met andere landen. Er verschijnt steeds nieuwe literatuur over dit onderwerp zoals het onlangs in 2011 verschenen boek; “Knappe koppen in de klas” van Geraldine Brouwer en Lidy Ahlers.

Op kennisbank staan ook meerdere onderzoeken over dit onderwerp.

Daarin wordt ook het belang aangegeven van vroegtijdige signalering, zodat je snel een passend aanbod kunt bieden. Dit kan verderop in de schooltijd bijvoorbeeld onderpresteren, gedrag en motivatie problemen voorkomen.

In de verschillende onderzoeken en literatuur, vind je echter ook terug dat het moeilijk is voor leerkrachten om ook tijd vrij te maken voor deze leerlingen en om een goed passend aanbod te maken. Om tot een passende oplossing voor onze school te komen, is het zeker van belang om zelf een onderzoek uit te voeren, aangezien de situatie en de leerlingen per school verschillend zijn.

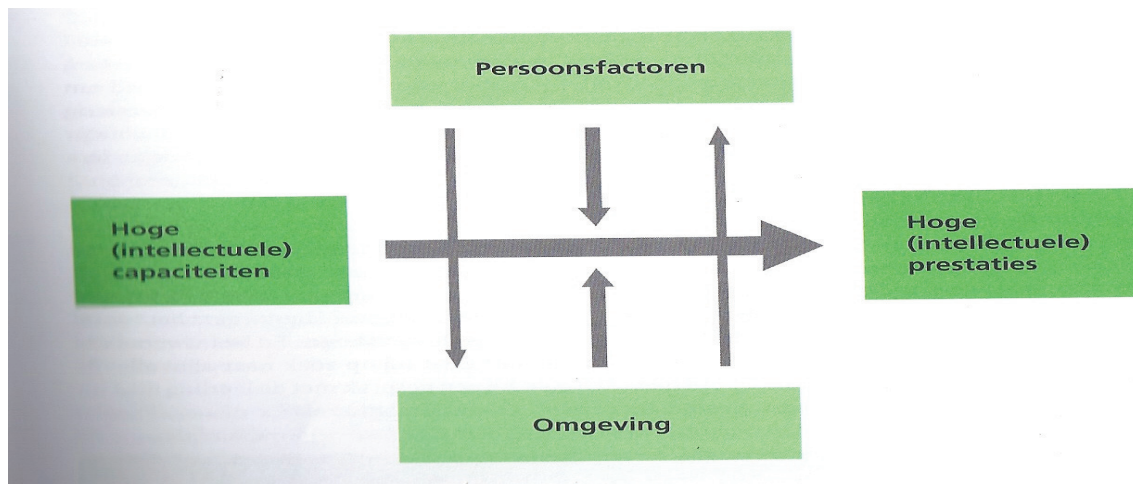
Hoofdstuk 2 Theorie.

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat hoogbegaafdheid is. Verder zal worden ingegaan op de behoeften van (hoog) begaafde leerlingen en wat hun specifieke onderwijsbehoeften zijn. Daarbij zal het gaan om motivatie, zelfsturing en instructie. De rol van de leerkracht is bij dit proces van groot belang. Daarom zal besproken worden welke begeleiding de leerkracht kan geven en op welke manier deze kan plaatsvinden.

2.1. Wat is (hoog)begaafdheid?

Volgens Brouwers & Ahlers (2011) wordt er meestal van begaafdheid gesproken als een leerling een IQ heeft van minimaal 120 en van hoogbegaafdheid bij een IQ vanaf 130. 15 tot 20 procent van de totale leerlingenpopulatie is begaafd en 2 tot 3 procent is hoogbegaafd.

IQ is niet de enige maatstaf, het is een samenspel van factoren. Gagne (2000), Heller (1992), Mönks (1992), Fischer (2002) en Hoogeveen (2009) stellen dat sommigen met bovengemiddelde talenten worden geboren. Onder invloed van verschillende factoren in de ontwikkeling kunnen deze talenten uitgroeien en leiden tot buitengewone prestaties. Onder andere Hoogeveen (2009), stelt dat factoren die bepalen of iemand hoge prestaties levert, gelegen zijn in de persoon zelf en in zijn omgeving. Op het IQ en aangeboren talenten kan geen invloed uitgeoefend worden, maar wel op factoren in de omgeving. Het onderzoek richt zich daarom ook op deze factoren.

Figuur 1: Dynamisch model van hoogbegaafdheid. Bron: Hoogeveen (2009).

Bij omgevingsfactoren valt te denken aan; school, gezin, vrienden en samenleving. Een kind levert betere prestaties als de omgeving daar actief op inspeelt.

Voorbeelden van persoonsfactoren zijn; verantwoordelijkheid, werk- en leerstrategieën, autonomie en denken buiten de kaders.

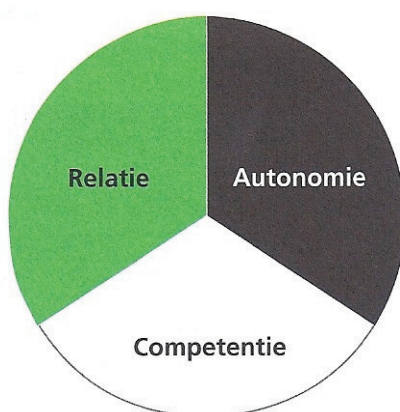
2.2. Wat zijn de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen?

(Hoog)begaafde leerlingen hebben een andere aanpak nodig dan gemiddeld begaafde leerlingen. Zij hebben behoefte aan een breder en dieper curriculum. Volgens een onderzoek van Hoogeveen e.a. (2004) is een onderwijsomgeving adequaat te noemen voor (hoog)begaafde leerlingen, als deze situatie functioneert als katalysator voor het tot uiting komen van de bekwaamheden en mogelijkheden van de (hoog)begaafde leerling. Er zijn echter geen onderwijsaanpassingen die dit in zijn totaliteit kan bieden aan iedere individuele leerling. Wat voor de ene leerling een goede oplossing is, is dat voor een ander niet de meest ideale oplossing. Daarom is het nodig dat er binnen een school meerdere aanpassingen gedaan worden (Kuipers, 2009).

Brouwer & Ahlers (2011) stellen dat (hoog)begaafde leerlingen moeten compacten en verrijken en dat er aan deze extra leerstof doelen gekoppeld moeten worden. De instructie behoort kort en bondig te zijn. Daarnaast is het van belang dat er bij de extra leerstof ook instructie plaatsvindt, aangezien deze leerstof nog niet beheerst wordt. Kuipers (2009) beaamt deze stelling. Deze groep leerlingen wordt vaak de instructieonafhankelijke groep genoemd. Volgens Kuipers is dat een misleidende term. Het suggereert dat deze groep zelfstandig aan het werk kan en zichzelf wel redt. Het klopt dat deze groep geen instructie nodig heeft op de voor hen bekende taken, maar dan leren ze ook weinig nieuws en hun ontwikkeling stagneert. Om deze groep leerlingen te laten leren, zijn een andere instructie en feedback nodig. Winst valt te behalen als deze leerlingen ook instructie krijgen op de complexere vaardigheden, aldus Kuipers.

De drie psychologische basisbehoeften.

Leerkrachten die werken met (hoog)begaafde leerlingen, moeten rekening houden met hun psychologische basisbehoeften. Wanneer het leren van buitenaf wordt opgelegd, noemt men dit extrinsieke motivatie. Als een leerling leert omdat hij het zelf wil, treedt spontaan leren op en spreekt men van intrinsieke motivatie. Ryan & Deci (2000) hebben een cirkeldiagram opgesteld met daarin de drie psychologische basisbehoeften.

Figuur: 2 De psychologische basisbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen.

Alle leerlingen hebben deze behoeften, de omvang van de taartpunten verschilt per leerling.

Bij de (hoog)begaafde leerling is de behoefte aan autonomie en relatie groter dan bij anderen.

Competentie:

Elke leerling wil zich competent voelen. Daarom moet de leerkracht opdrachten aanbieden die zij aankunnen, maar niet te eenvoudig zijn, want dan wordt er niet geleerd. Volgens o.a. Vygotsky (1978) en Treffers & van den Heuvel-Panhuizen (2011) vindt leren plaats, daar waar een leerling nog net geen meesterschap vertoont.

Autonomie:

Zeker voor (hoog)begaafde leerlingen is het belangrijk dat zij veel invloed hebben op hun eigen ontwikkeling.

Autonomie is niet hetzelfde als zelfstandig werken of kiezen uit een aantal opdrachten. Het is essentieel dat de leerkracht de begaafde leerling instructie en begeleiding biedt.

Relatie:

Dit kan gaan over de verbondenheid met de leerkracht, maar ook over de relatie met de taak. Als de relatie op beide gebieden goed is, zal een leerling meer gemotiveerd zijn om taken goed uit te voeren.

Wordt er niet aan deze psychologische basisbehoeften voldaan, dan zal de motivatie afnemen. Er kan dan ook onderpresteren optreden of gedragsproblemen.

In dit onderzoek is het van belang dat er meer aandacht besteed gaat worden aan deze basisbehoeften, aangezien de onderzoeksvraag voortkomt uit een vermoeden van onderpresteren en er problemen met de werkhouding geconstateerd worden.

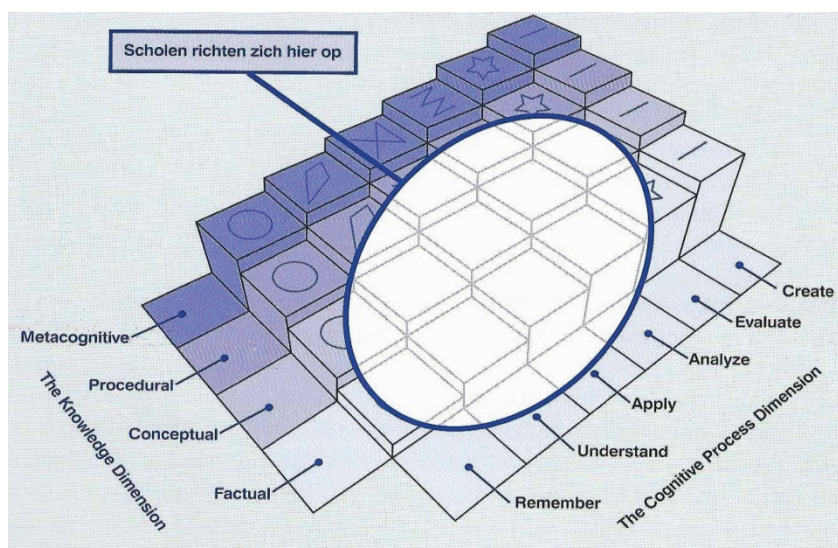
De herziende taxonomie van Bloom.

Het volgende model laat zien waar scholen zich vooral op richten in hun onderwijs. Dit model is een herziende taxonomie van Bloom. De taxonomie van Bloom (1956) ordent de cognitieve processen naar complexiteit. Van eenvoudig naar complex onderscheidt Bloom de volgende processen:

- Onthouden
- Begrijpen
- Toepassen
- Analyseren
- Evalueren
- Creëren

Anderson en Krathwohl (2001) hebben deze taxonomie herzien en onderscheiden twee dimensies. Zij hebben kennisaspecten toegevoegd aan de cognitieve processen. Voor kennis, van eenvoudig naar complex, is deze als volgt:

- Feiten
- Begrippen
- Procedures
- Metacognitie (Hoe heb ik geleerd, dit toegepast?)

Figuur: 3 Herziende taxonomie van Bloom.

Methodes en scholen leggen de nadruk op de eenvoudige dimensies: van feiten kennen tot en met concepten toepassen. Er valt winst te behalen wanneer scholen erin slagen om stof aan te bieden op de meer complexe dimensies. (Hogeboom, B., m.m.v.; Aarntzen, D., Brouwer, G., Cox, H., Gilst van J., 2011).

Samengevat hebben (hoog)begaafde leerlingen behoefte aan een breder en dieper curriculum, die aansluit bij de zone van de naaste ontwikkeling. Zij hebben meer creativiteit en eigen initiatief nodig. Instructie is kort en bondig, maar er vindt ook instructie plaats bij extra leerstof. De leerlingen hebben behoefte aan autonomie, zij willen meedenken over hun ontwikkeling. Om tot leren te komen en een goede motivatie te ontwikkelen, is de relatie met de leerkracht en de taak van belang. Wanneer deze goed is, zal de leerling gemotiveerder werken en tot betere prestaties komen.

In dit onderzoek zullen deze punten tot uiting komen bij de keuze van een goed aanbod en het betrekken van de leerlingen bij het leerproces.

2.3. Welke rol speelt de leerkracht bij het aansluiten bij deze behoeften?

Volgens Kuipers (2009) is de rol van de leerkracht een belangrijke, zo niet de belangrijkste factor voor een succesvolle ontwikkeling van alle leerlingen. Hij stelt dat voor de juiste begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen het van belang is dat leerkrachten en leerlingen erkennen dat deze leerlingen een andere aanpak vragen. Een leerkracht moet initiatieven overlaten aan leerlingen, ze de ruimte geven en dat betekent loslaten. Leerkrachten willen vaak de controle houden. Dat uit zich dan bijvoorbeeld in de angst om lesstof te schrappen. Dit staat vervolgens het vergroten van de leerstappen in de weg en dat is wat de (hoog)begaafde leerling wel nodig heeft. Er zijn ook leerlingen die zich inmiddels afhankelijk hebben gemaakt van de leerkracht. Zij hebben veel behoefte aan het oordeel en de bevestiging van de leerkracht.

Kuipers (2002) is van mening dat als men echt werk wil maken van een gestructureerd, zinvolle invulling van de schooltijd van (hoog)begaafde leerlingen, er een aantal stappen noodzakelijk zijn.

- Een duidelijke planning.
- De inhoud van de taak ligt vast en is overlegd met de leerling.
- Vastgesteld moment om aan de taak te werken.
- Taak wordt beoordeeld.
- Er is een terugkoppeling naar het startmoment.

Wanneer dit niet het geval is kan er niet gesproken worden van een zorgvuldige begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen, aldus Kuipers.

Doolaard en Oudbier (2010) delen deze mening met Kuipers. Zo stellen zij onder andere dat er sprake moet zijn van:

- Een structurele, ingeplande aanpak.
- Extra, niet regulier aanbod.
- De mogelijkheid van eigen initiatief en keuze van de leerling.
- Beoordeling, waardering en registratie van het extra werk.
- De onderwijsaanpassingen voor deze groep worden ook systematisch vastgelegd in een handelingsplan.

Kuipers benoemt ook het belang van coaching. Coaching betekent concreet vragen stellen tijdens het plannen, het uitvoeren en het evalueren van de taak. Daarnaast is het van belang dat de leerkracht stimuleert, activeert en waardeert. Het proces is net zo belangrijk, misschien wel belangrijker, dan het product.

Volgens Kuipers kenmerkt een goede leerkracht zich door de leerling aan te moedigen tot meedenken en meebeslissen. Op dat moment toont de leerkracht belangstelling voor de taakbeleving van de leerling, geeft de leerling voldoende ruimte om te reageren en biedt de leerling uitzicht op succes.

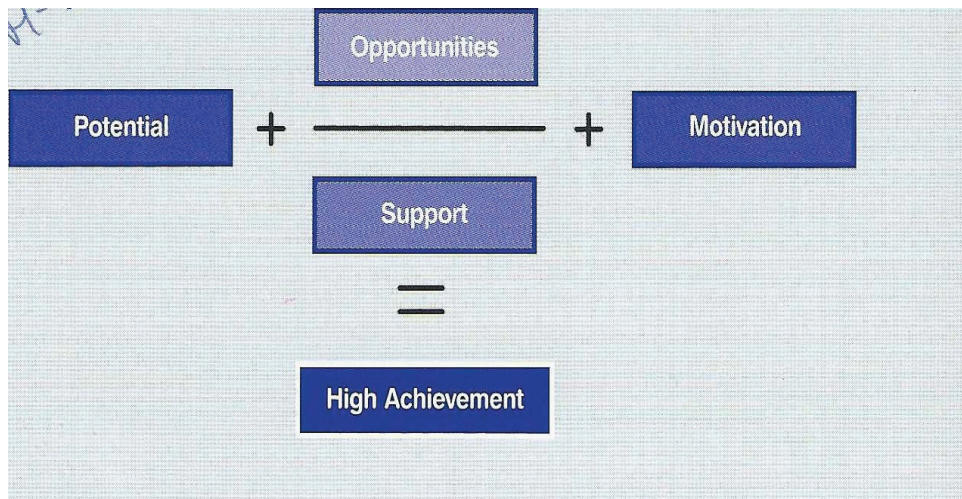
Een goede manier om tot gesprekjes te komen is om met de leerling een afspraak te maken. Een keer per week twintig minuten een ‘functioneringsgesprek’ met de leerling is voldoende.

Ook het model van professor Eyre (2009) laat zien dat meerdere factoren een rol spelen bij het tot bloei komen van talent.

Eyre (2009) benadrukt dat alle leerlingen kansen (opportunities) en steun (support) moeten krijgen, omdat een school niet weet wat iemands potentie is. Daarnaast stelt zij dat kansen en steun voor iedereen motiverend werken. Dit model geeft ook aan dat de omgeving van groot belang is voor de ontwikkeling van talent.

Op de vragen; “Hoe kan de school zorgen voor een omgeving van kansen, support en het versterken van de motivatie, zodat iedereen tot hogere prestaties kan komen?” En de vraag; “Hoe kunnen leerkrachten leerlingen die meer aankunnen uitdagende, complexe taken en opdrachten aanbieden?”, noemt Eyre als antwoord drie aangrijpingspunten:

- Het dieet: Een hoogwaardig en uitdagend curriculum.
- De training: Het didactisch handelen van de leerkracht.
- De psychologie: Het stimuleren van de motivatie, ambitie en zelfkennis. Hiermee wordt het pedagogisch handelen bedoeld.

Figuur: 4 Het prestatiesmodel van Eyre (2009).

De rol van de leerkracht samengevat:

- Door kansen en steun te bieden, de motivatie verhogen.
- Erkennen dat deze groep leerlingen een andere aanpak vraagt.
- Los durven laten.
- Een uitdagend curriculum aanbieden die een beroep doet op hogere cognitieve processen en kennisaspecten.
- De leerkracht is in staat om instructie en feedback te geven op de complexe vaardigheden.
- De leerkracht ziet wie meer aankan.
- De leerkracht kan een veilig klimaat realiseren, waarin de hogere prestaties geaccepteerd en aangemoedigd worden door de omgeving.

In dit onderzoek is een groepje leerlingen uitgekozen die mee gaan werken. Bij het uitvoeren van dit onderzoek zullen de bovengenoemde punten uitgeprobeerd worden. Hiermee kan worden onderzocht hoe de rol van de leerkracht invloed heeft op het onderwijs aan deze groep leerlingen.

2.4. Het betrekken van (hoog)begaafde leerlingen bij het leerproces.

In de voorgaande paragrafen is dit punt al terloops ter sprake gekomen. In deze paragraaf zal dat nog eens samengevat worden.

Door aan te sluiten bij de drie psychologische basisbehoeften, en dan met name op de autonomie en relatie, kun je deze leerlingen betrekken bij hun leerproces. Deze leerlingen willen graag meedenken en eigen inbreng hebben.

Het is van belang dat zij ook begeleiding en instructie krijgen op de aangepaste leerstof. Daarbij is het proces net zo belangrijk als het product, misschien zelfs belangrijker. Wanneer er met leerlingen gesproken wordt over hun werk, zullen zij meer betrokken zijn bij het leerproces. Als de leerling uitdagende leerstof krijgt aangeboden die aansluit bij de zone van naaste ontwikkeling, zullen zij zich competentier voelen en dus ook meer betrokken.

Verder is het van belang dat de leerling zich begrepen en gezien voelt. Als dat zo is, zullen zij ook gemotiveerder en meer betrokken zijn, dan wanneer ze alleen maar extra werk als 'zoethouder' krijgen. Wanneer het extra werk ook beoordeeld wordt en de resultaten zichtbaar gemaakt worden, dan zullen de leerlingen ook een betere werkhouding en een grotere betrokkenheid laten zien. Zij doen het immers ergens voor. Zij krijgen waardering van ouders en leerkrachten.

In dit onderzoek zullen deze punten een belangrijke rol gaan spelen, aangezien de betrokkenheid bij de start van het onderzoek niet groot is.

2.5. Het inpassen van begeleiding aan (hoog)begaafde leerlingen in de dagelijkse instructies.

Brouwers & Ahlers (2011) geven aan dat over het algemeen bij de scholen het directe instructiemodel wordt toegepast. Het is door Houtveen e.a. (2005) uitgebreid met de aspecten “interactie” en “differentiatie”; het IGDI-model (Interactieve, Gedifferentieerde Directe Instructie)

Het IGDI-model biedt aanknopingspunten voor de instructie aan begaafde leerlingen, er worden immers groepen aangegeven die instructie krijgen die past bij hun tempo en niveau. Om dit duidelijker naar voren te laten komen, kan een vakje toegevoegd worden voor de instructie aan (hoog)begaafde leerlingen. Zo ontstaat het IGDI-plus-model. Voor dit model wordt verwezen naar bijlage 1.

Dit model zal als hulpmiddel worden toegepast binnen dit onderzoek om op deze manier structureel tijd te kunnen vrijmaken voor begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen.

2.6. Terugblik en vooruitblik.

Per paragraaf is een link gemaakt naar het onderzoek. De paragrafen sluiten aan bij de deelvragen. De theorie zal worden uitgeprobeerd gedurende dit onderzoek. In hoofdstuk 3 zal beschreven worden welke methodieken ingezet zullen worden. In hoofdstuk 4 en 5 zullen resultaten uitgewerkt en geanalyseerd worden. Er wordt een verband gelegd met de literatuur uit dit hoofdstuk en er wordt gekeken of die literatuur aansluit bij de resultaten.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.

In de vorige twee hoofdstukken staat beschreven wat de aanleiding voor dit onderzoek is en een theoretische onderbouwing.

In dit hoofdstuk zal beschreven worden hoe er onderzocht zal worden en met welke middelen. Er zal een beschrijving worden gegeven van de doelgroepen bij wie de data verzameld zullen worden. Van de onderzoeksmiddelen wordt beschreven hoe ze tot stand gekomen zijn, hoe ze gebruikt zullen worden en hoe er wordt omgegaan met de ethische aspecten die verbonden zijn aan het gebruik van deze middelen. Tot slot zal er een globale planning volgen van wanneer de verschillende onderzoeksactiviteiten zullen gaan plaatsvinden.

3.1. Onderzoeksvorm.

Dit onderzoek is een ontwerponderzoek. Bij deze vorm wordt het praktijkprobleem bestudeerd in de specifieke context waarin het voorkomt. Betrokkenen die met het probleem te maken hebben spelen een rol in alle fasen van het onderzoek.

Als sterke kant van het ontwerponderzoek kan genoemd worden dat het een direct bruikbaar product oplevert dat aantoonbaar bijdraagt aan de verbetering van de beroepspraktijk. Deze vorm van onderzoek is goed in te zetten wanneer er sprake is van algemene vernieuwingen en er gezamenlijk gezocht wordt naar nieuwe toepassingen in de beroepspraktijk. Deze vorm vergt echter wel een hoge investering van tijd en middelen en dat kan belemmerend werken. (Lange, de R., Schuman H., Montessori N., 2010).

3.2. Richting van het onderzoek en de doelgroepen.

Om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de meer begaafde leerlingen, is uit literatuuronderzoek gebleken dat je als leerkracht over een aantal vaardigheden moet beschikken om goede begeleiding te kunnen bieden en tot een goed aanbod te komen. Om dit te bereiken, is het naast het bestuderen van literatuur van belang om samen te werken met de leerlingen en de betreffende ouders. Ouders en leerlingen kunnen, vanuit hun ervaring, informatie geven over de onderwijsbehoeften van deze groep leerlingen.

In de literatuur wordt gesproken over het belang van de thuisomgeving. Kinderen leren meer en beter als ouders betrokken zijn bij het hele proces.

Om die reden zijn ouders ook opgenomen in dit onderzoek. (Brouwer & Ahlers, 2011).

3.2.1. Doelgroep ouders.

Bij deze groep wordt informatie over de leerlingen verzameld, d.m.v. vragenlijsten. Deze vragenlijsten zijn specifiek voor dit onderzoek opgesteld. De vragen die erin opgenomen zijn, zullen informatie geven over hoe ouders hun kind zien en ervaren en over hun visie op het onderwijs aan hun kind. Er is ook ruimte voor aanvullende informatie, die wellicht bruikbaar is voor dit onderzoek. Voor de vragenlijsten wordt verwezen naar bijlagen 2 en 3.

3.2.2. Doelgroep meer begaafde leerlingen.

De groep begaafde leerlingen zal bestaan uit vijf leerlingen uit groep 8. Zij hebben alle vijf VWO advies en scores boven het gemiddelde van de groep.

Bij deze groep zullen eerst een aantal observaties door de onderzoeker en door de collega waarmee samengewerkt wordt, uitgevoerd worden om zo een beeld te krijgen van de problematiek zoals beschreven is in de onderzoeksvraag en deelvragen. Voor het observatieschema wordt verwezen naar bijlage 4.

Sterke punten van observaties zijn o.a.; observaties richten zich op de dynamische aspecten en veranderingen die zich voordoen in het 'echte' dagelijkse leven en de methode is flexibel inzetbaar; tijdens het onderzoek kan de focus verschuiven of veranderen. Nadelen van deze methode zijn dat data moeilijk te kwantificeren zijn en de onderzoeker een beïnvloedende factor kan worden. Deze methode wordt in dit onderzoek gebruikt als eerste verkenning en daarom zullen de nadelen niet opwegen tegen de voordelen (Lange, de R., e.a., 2010).

Na de observaties zullen de leerlingen een vragenlijst invullen die wederom specifiek voor dit onderzoek is opgesteld. Na afloop van het onderzoek vullen de leerlingen weer een vragenlijst in. Voor de vragenlijsten wordt verwezen naar bijlagen 5 en 6. De voordelen van vragenlijsten zijn bijvoorbeeld: op een gestandaardiseerde manier gegevens verzamelen in een relatief korte tijd waar kwantitatieve analyses mee mogelijk zijn. De betrouwbaarheid is relatief hoog. Met deze voordelen is de vragenlijst een mooie aanvulling op de observaties en een voorbereiding op het panelgesprek. Naar aanleiding van de antwoorden, kan er een praatformulier voor dit gesprek ontworpen worden. Nadelen kunnen zijn dat er niet dieper ingegaan kan worden op motieven en houdingen en dat de onderzoeker informatie mist die bij face-to-face contact wel kan worden uitgewisseld. Deze nadelen worden echter in dit onderzoek weer ongedaan gemaakt door gebruik te maken van observaties en een panelgesprek (Lange, de R., e.a., 2010).

Om de triangulatie van middelen compleet te maken zal er na de observaties en de vragenlijsten een panelgesprek volgen met deze vijf leerlingen.

Er is hiervoor gekozen omdat leerlingen uit groep 8 goed kunnen verwoorden waarom ze op deze manier werken, wat ze missen in het onderwijs en hoe het beter zou kunnen. Dit panelgesprek wordt door de onderzoeker geleid. Door dit gesprek kan verduidelijkt worden wat er geobserveerd is. Het gesprek kan ideeën en opvattingen van betrokkenen naar voren brengen. Met deze drie middelen kan een goed totaalbeeld gevormd worden.

De gegevens van al deze middelen zullen in kaart gebracht en geïnterpreteerd worden. De uitkomsten zullen een basis vormen voor het verloop van het onderzoek.

Het panelgesprek zal worden opgenomen met een videocamera. Op deze manier hoeft er tijdens het gesprek geen aandacht uit te gaan naar uitgebreid notuleren, maar kan dat op een later tijdstip rustig gedaan worden.

Hieronder volgt ter verduidelijking in schema bij welke doelgroep welke middelen gebruikt gaan worden.

Ouders	Vijf leerlingen
Vragenlijst	Observaties
	Vragenlijst
	Panelgesprek

Figuur 5: Schema gebruik middelen bij de doelgroepen.

3.3. Ethische aspecten.

De doelgroepen doen mee aan het onderzoek, maar de leerlingen functioneren ook als onderzoeksobject. Dat maakt voornamelijk de laatste doelgroep kwetsbaar. Er moet een veilig klimaat zijn. Deelnemers en onderzoeker moeten hun mening kunnen uiten zonder dat het consequenties heeft. Men moet het ook oneens kunnen zijn met de onderzoeker of met elkaar. Als het onderzoek een open en veilig klimaat heeft, zal het proces beter verlopen (Lange, de R., e.a., 2010).

Bij het panelgesprek en bij de vragenlijsten moeten deze ethische criteria heel duidelijk gesteld worden. Deze criteria moeten voor alle deelnemers helder zijn en in acht worden genomen.

De privacy van de doelgroepen moet gewaarborgd blijven. Er zal een formulier opgesteld worden waarin toestemming gevraagd wordt aan de ouders voor het filmen en voor deelname aan het onderzoek.

Daarin zal ook worden vermeld met welke doeleinden gefilmd gaat worden en wat er met de film gedaan wordt na afloop van het onderzoek. Er zullen geen namen van deelnemers genoemd worden. Deelnemers kunnen ten alle tijden informatie krijgen van de onderzoeker over uitkomsten en over de vorderingen van het onderzoek. Ze mogen zich ook ten alle tijden uit het onderzoek, zonder opgave van redenen, terugtrekken. Ook deze ethische criteria zullen vermeld worden op het toestemmingsformulier. Zie voor toestemmingsformulier bijlage 7.

3.4. Tijdspad onderzoeksactiviteiten.

Februari	Week 7 vragenlijsten meegeven. Observaties uitvoeren (filmen) Week 8 vragenlijsten terug. Week 9 vragenlijsten/observatie verwerken en praatformulier panelgesprek ontwerpen.
Maart	Week 10 panelgesprek voeren (filmen) Week 11/12 gegevens gesprek verwerken en verder met verwerking vragenlijsten en observatie.
Maart- april- mei	Week 11 t/m week 19 uitvoering onderzoek.
Mei- juni	Week 20 t/m week 22 Validation en afronding. Week 23 inleveren concept.

Figuur 6: Tijdspad van het onderzoek.

Hoofdstuk 4 Resultaten van het onderzoek en datapresentatie.

In dit hoofdstuk is te lezen hoe het onderzoek verlopen is, welke resultaten behaald zijn en op welke manier die behaald zijn. Er wordt een toelichting gegeven op de manier van werken. De behaalde resultaten worden overzichtelijk weergegeven, zodat duidelijk wordt wat er met dit onderzoek bereikt is.

4.1. De vragenlijsten.

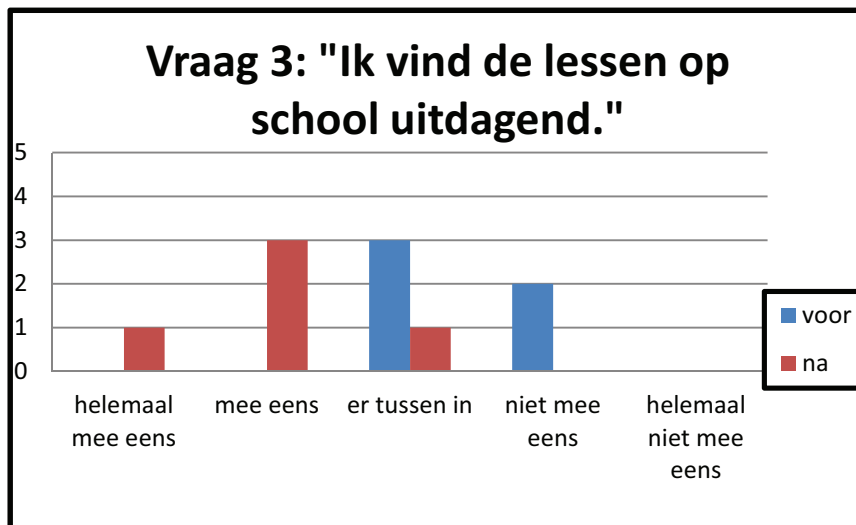
Dit onderzoek werd gestart met het invullen van vragenlijsten door de vijf geselecteerde leerlingen en hun ouders.

De vragenlijsten waren ontworpen voor dit onderzoek en waren gebaseerd op de bevindingen die aanleiding waren voor dit onderzoek. De vragenlijsten zijn terug te vinden in bijlagen 2 t/m 5.

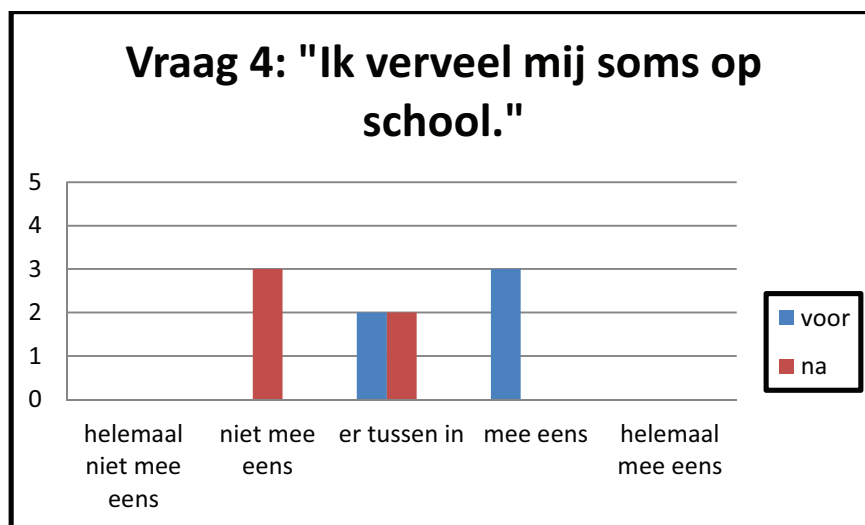
4.1.1. Vragenlijst leerlingen.

Hieronder zijn de resultaten te zien van twee items uit de vragenlijst van de leerlingen van de categorie 'over jezelf'. Bij deze twee items is duidelijk te zien wat het onderzoek voor invloed had. De blauwe balk geeft de situatie aan van voor het onderzoek. De rode balk geeft het aan na afloop van het onderzoek. In de grafiek is te zien dat de leerlingen, na de aanpassingen, meer uitdaging ervaren tijdens de lessen en minder verveling.

De andere vragen uit deze categorie waren meer ter bevestiging of het daadwerkelijk om kinderen gaat die vallen onder de noemer 'meer begaafde leerling'. Deze twee vragen laten dan ook geen verandering zien en zijn daarom niet verwerkt in een grafiek.

Figuur 7: Vraag 3 uit vragenlijst leerlingen. N=5 leerlingen.

Figuur 8: Vraag 4 uit vragenlijst leerlingen. N= 5 leerlingen.

Bij de categorie 'over de lessen' geven de leerlingen allemaal aan dat ze mee willen denken over het werk dat ze moeten maken. Dit was een signaal dat ze inderdaad behoefte hadden aan autonomie en dat dit een handvat was om hun motivatie en werkhouding te verhogen. Ze vonden ook allemaal dat de lessen aangepast moesten worden aan een hoger niveau, maar tegelijkertijd zou de leerkracht dan ook daarbij een passende instructie moeten geven. Het extra werk moest volgens deze leerlingen op het rapport komen, dit zou ook bijdragen aan hun werkhouding en motivatie.

In hoofdstuk vijf wordt nader op deze punten ingegaan.

Aan het eind van de vragenlijst waren nog een aantal open vragen. Hieruit kwam onder andere naar voren dat de kinderen vooral bij taal en spelling veel aanpassingen missen. Bij 'wat voor werk doe je graag' schreven de meeste leerlingen rekenen op. Daar waren ook al wat aanpassingen gedaan, zoals een plusschrift en de extra sommen maken.

De leerlingen gaven aan dat ze extra werk voor spelling willen en dat het huiswerk op niveau aangepast zou moeten worden.

Bovendien merkten ze op dat zij ook behoefte hebben aan instructie op hun niveau. Dus instructie op moeilijkere leerstof. Hieronder volgen een aantal citaten uit de vragenlijsten en de cijfers van de leerlingen voor de vakgebieden.

Eerst volgen de resultaten bij aanvang van het onderzoek en vervolgens zijn er twee figuren van de resultaten na afloop van het onderzoek.

Vragenlijst 1, bij aanvang van het onderzoek:

<i>Citaat leerling:</i> "Rekenen vind ik meestal wel leuk en de mindmap enzo van leren leren zijn ook heel leuk."

<i>Citaat leerling:</i> "Elke dag bijvoorbeeld een kwartiertje uitleg over extra dingen."

<i>Citaat leerling:</i> "De tijd nemen om dingen uit te leggen en genoeg extra werk maken."

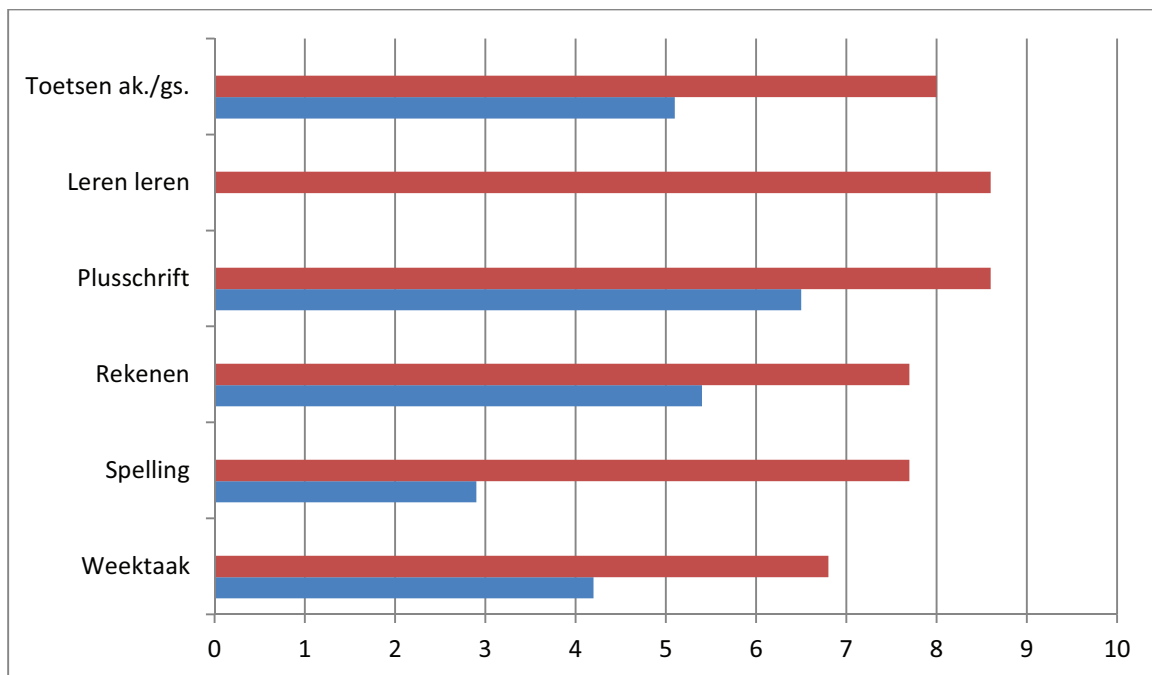
Figuur 9: Citaten leerlingen.

In onderstaande grafiek geven de leerlingen een cijfer voor de vakgebieden bij aanvang van het onderzoek (blauw) en na afloop van het onderzoek (rood). Leren leren is bij aanvang niet gescoord, omdat dit vak is ingevoerd ter verrijking, dus er is geen resultaat van voor het onderzoek.

In deze grafiek is vooral te zien dat de leerlingen veel problemen ervaren bij het vak spelling. Doordat er bij rekenen in de methode al aanpassingen zijn gemaakt en we al werken met een plusschrift zijn de leerlingen daar al relatief positief over.

Na afloop van het onderzoek is te zien dat de leerlingen op alle gebieden een verbetering ervaren. Vooral bij spelling is een grote vooruitgang geboekt.

Gemiddelde cijfers van de leerlingen voor de vakgebieden bij aanvang en na afloop van het onderzoek.

Figuur 10: Gemiddelde cijfers die leerlingen hebben toegekend. N= 5 leerlingen.

Vragenlijst 2, na afloop van het onderzoek:

Citaat leerling: “De weektaak moet ik nu wel langer voor gaan zitten, dat vind ik ook gewoon leuk.”

Citaat leerling: “Ik verveel mij nu ook niet meer, omdat ik weet dat als ik mee moet doen dan is het ook niet super makkelijk, dus dan let ik wel op.”

Citaat leerling: “Ik vind vooral de toetsen beter gaan, want ik moet er nu meer voor doen en het leren van de toets is leuker.”

Citaat leerling: “Ik schrijf een stuk netter, omdat je voor iets moeilijkers meer je best gaat doen.”

Citaat leerling: “Ik vind school door al deze dingen leuker en uitdagender.”

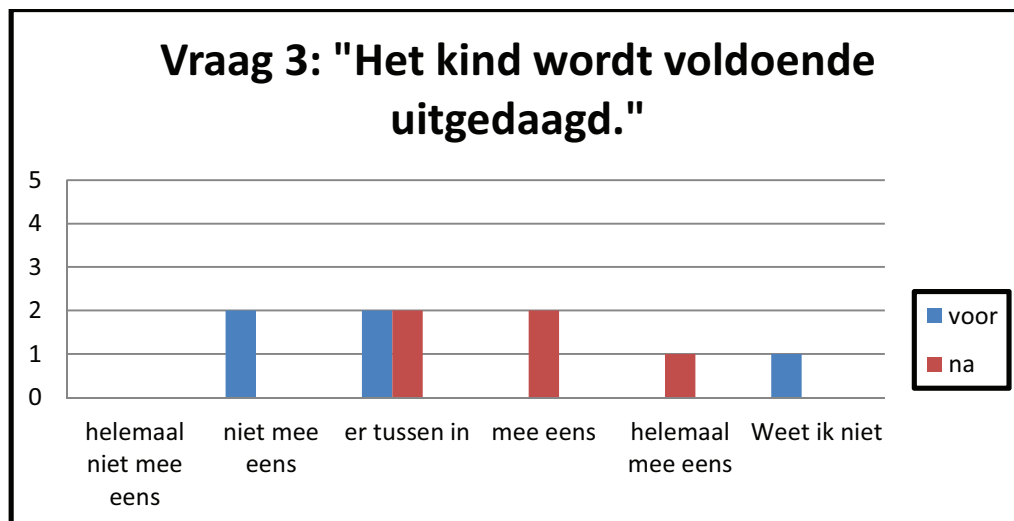
Figuur 11: Citaten leerlingen.

4.1.2. Oudervragenlijsten:

Hieronder volgen 2 vragen die afkomstig zijn uit de vragenlijst van de ouders. Deze items worden uitgewerkt omdat ze duidelijk laten zien wat het doel is van dit onderzoek.

Figuur 12: Vraag 2 uit vragenlijst ouders. N=5 ouders.

Figuur 13: Vraag 3 uit vragenlijst ouders. N= 5 ouders

De ouders geven aan blij te zijn dat er nu meer aandacht is voor de ontwikkeling van deze leerlingen. Er wordt aangegeven dat ze van mening zijn dat de leerlingen nu meer uitgedaagd worden en dat de leerstof meer aansluit bij hun ontwikkeling. Er werd ook gemeld dat het wenselijk zou zijn als deze leerlingen nog verder begeleid werden in het leren plannen.

4.2. De observaties.

Er zijn naast de vragenlijsten ook observaties uitgevoerd. Twee voorbeelden daarvan zijn te vinden in bijlagen 8 en 9.

Wat het meest opvalt is; dat de leerlingen tijdens de instructie verveeld kijken, gaan kletsen of alvast aan het werk gaan. Zij zijn niet echt bij de instructie betrokken. Er is eigenlijk terug te zien wat de leerlingen en ouders in de vragenlijst aangeven en wat, zo bleek later, de leerlingen aangeven in het panelgesprek.

Bij de observaties die uitgevoerd zijn na aanpassing van het werk en de instructie, zie je dat de leerlingen gemotiveerd aan het werk gaan. Ze werken zelfstandig door, ze weten zelf wat ze moeten doen.

Bij spelling is te zien dat ze zelfstandig op de computer of op de gang aan het werk zijn met de kaarten. Wanneer ze het niet weten komen ze een woordenboek halen. Ze komen het niet vragen aan de leerkracht, ze willen er zelf uitkomen. Tijdens de instructie geen verveelde gezichten en geklets tussendoor.

Bij rekenen valt op dat ze direct klaar zitten voor de werkinstructie en daarna gaan ze ook vlot aan de slag. Bij het plusschrift op de gang is te merken dat ze serieus aan het overleggen zijn. Deze leerlingen zitten nu ook regelmatig aan de instructietafel voor instructie op hun niveau en ze geven aan dit fijn te vinden. Bij deze instructie in dit kleine specifieke groepje, laten zij ook een grotere betrokkenheid zien dan voorheen in de klassikale instructie.

Voor verdere conclusies wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

4.3. Het panelgesprek.

Om te inventariseren wat er bij deze groep leerlingen precies leeft, heeft er aan het begin van het onderzoek een panelgesprek plaatsgevonden. Deze is gefilmd, zodat later een goede samenvatting gemaakt kon worden en er citaten van leerlingen teruggehaald konden worden om toe te voegen in dit hoofdstuk. Op die manier kon de aandacht van de leerkracht ten volle bij de leerlingen blijven en was het niet nodig om tijdens het gesprek veel te schrijven. Dat zou het gesprek belemmeren en wellicht tot onvoldoende informatie leiden.

Voor een samenvatting van het panelgesprek wordt verwezen naar bijlage 10.

In dit hoofdstuk worden een aantal citaten van leerlingen uit dat gesprek weergegeven. Dit gesprek verschaftte veel inzichten voor het verloop van het onderzoek. Er was ook veel herkenning vanuit de literatuur. Voor verdere conclusies en analysering wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Citaten:

<u>Vak/situatie</u>	<u>Leerling</u>
<u>Rekenen</u>	<u>Leerling T:</u> “Met rekenen maken we soms wel echt van die dingen, zoals keer onder elkaar ofzo en dan zijn het ook meteen 3 rijtjes en dan denk ik wel dit is gewoon tijdsverspilling. Je weet hoe het werkt dus waarom zou je er drie rijtjes van maken?”
	<u>Leerling K:</u> “De gemiddelde zijn dan heel makkelijk bij de instructie, maar die dichte rondjes krijg je dan geen uitleg bij.”

<u>Taal/spelling</u>	<u>Leerling Mo:</u> “Met taal met de uitleg dat ik me heel erg verveel.”
	<u>Leerling M:</u> “Omdat heel veel makkelijk is, onderschat je een beetje het lastige.”
	<u>Leerling M:</u> “Meestal is het zo makkelijk, want je hoeft alleen maar over te schrijven dat je daardoor juist fouten maakt.”
	<u>Leerling T:</u> “Vaak in de uitleg heb ik de hele les al gemaakt.”
<u>Huiswerk</u>	<u>Leerling Mo:</u> “Soms schrijf ik bij het huiswerk al de afspraken op, zodat je iets meer hebt, want anders krijg je in de brugklas meteen zoveel huiswerk.”
	<u>Leerling S:</u> “Het huiswerk is nu echt heel simpel.”
	<u>Leerling T:</u> “Als ik zondagavond om negen uur denk; o ik moet mijn huiswerk nog maken..., nou dan ga ik om vijf over negen weer verder met mijn tv-programma.”
<u>Toetsen</u> <u>aardrijkskunde en</u> <u>geschiedenis</u>	<u>Leerling K:</u> “Als je dan die toetsen moet maken, die zijn eigenlijk wel veels te makkelijk.”
	<u>Leerling T:</u> “Ik kijk het een keer door en dan weet ik het wel.”

<u>Engels</u>	<u>Leerling T:</u> “Doe is gewoon een keer een gesprekje..... dat gaat echt zoveel sneller als iemand echt Engels tegen je gaat praten dan dat je gewoon een zinnetje leert.”
	<u>Leerling K:</u> “Vroeger dacht ik echt; wow ik wil Engels, maar nu heb ik er helemaal geen zin meer in. Het is veels te makkelijk.”
<u>Leren leren</u>	<u>Leerling M:</u> “Je hebt echt bijna geen tijd voor ‘leren leren’. Ben je net begonnen moet je alweer naar de klas.”
	<u>Leerling T:</u> “Bij ‘leren leren’ toen moesten we de tekst gaan lezen en toen hadden we echt het gevoel we gaan nu iets doen en we moeten er echt iets voor doen. En toen snapten we echt de helft van de tekst niet, maar we gingen in ieder geval niet naar u toe, dat wouden we niet. Dat voelde op zich wel goed, want ik had niet het idee dat je het gewoon maar doorscrolde of dat je naar juf toegaat.” Leerling S beaamt dit.
<u>Weektaak</u>	<u>Leerling K:</u> “We kunnen ook gewoon op maandagdan kijken we wat er in de weektaak is en dan kijken we zeg maar wat er weg kan, zodat we meer tijd over hebben.”
<u>Extra werk op het rapport</u>	<u>Leerling K:</u> “Bij het normale werk heb je toch meestal wel ‘g-tjes’, dus dan zie je niet of je gewoon goed hebt of dat je ook met het moeilijke werk het ook goed doet.”

	<u>Leerling T:</u> “Als je hele andere dingen krijgt en je werkt er hard voor, waar doen we het dan voor?”
<u>Algemeen</u>	<u>Leerling S:</u> “Ik vond het op zich wel een goed gesprek; dat je kunt zeggen wat je nodig hebt enzo...”

Figuur 14: Citaten leerlingen uit het panelgesprek. N= 5 leerlingen.

De punten die genoemd zijn in dit gesprek zijn de basis geweest voor de uitvoering van het onderzoek. Met deze informatie zijn de aanpassingen gemaakt in het onderwijs aan deze groep leerlingen. Deze informatie en de verdieping in de literatuur, hebben ook een grote bijdrage geleverd aan de professionalisering van de leerkracht. Met deze achtergrond was het mogelijk om aanpassingen te maken en werd vooral ook het belang daarvan duidelijk.

Als de leerlingen aan het werk waren geweest met het aangepast aanbod of de aangepaste instructie, dan volgde er telkens een evaluatie aan de instructietafel. Daaruit kwam steeds naar voren dat ze het prettiger vonden werken en weer meer gemotiveerd waren dan voorheen. Het werk van deze leerlingen ging er ook steeds netter uitzien.

4.3.1. Aanpassingen.

Aanpassingen.
Op maandag kijken de leerlingen de weektaak door en kiezen ze wat ze wel en niet maken. Deze keuze overleggen ze vervolgens met de leerkracht. Hierdoor houden ze meer tijd over om aan 'Leren leren' te werken. 'Leren leren is een project dat komt van de site; "Lesmateriaal voor (hoog)begaafde leerlingen."
Voor spelling zijn er spellingskaarten gemaakt (zie bijlage 11.) Deze kaarten maken de leerlingen in plaats van de gewone les. Ze maken wel gebruik van de afspraken van die week om de opdracht op die kaart uit te voeren. Zij oefenen dus op een andere manier.
Bij zelfstandige rekenlessen krijgen de leerlingen een korte werkinstructie met tips voor het oplossen van de dichte rondjes. Daarna gaan ze aan de slag. Indien er nog uitleg nodig is komt dat in GIP-rondes of later aan de instructietafel. Vervolgens werken ze in drietallen aan het plusschrift en houden ze in een schriftje bij wat ze maken en waar ze instructie bij nodig hebben. De leerkracht kan dan voorbereidingen treffen voor de volgende dag.
Van de taaltaken maken de leerlingen alleen de moeilijke onderdelen, dit in overleg met de leerkracht. Bij de lessen bepaalt de leerkracht per keer of het nodig is dat ze meedoen of niet.
Bij aardrijkskundetoetsen krijgen de leerlingen een extra blad met open vragen waarover ze meer moeten nadenken en hun antwoord van meerdere kanten moeten belichten. Deze vragen worden ook beoordeeld en besproken. Voor de geschiedenisstoets hadden ze voor het eerst een hoofdstuk uit het boek mee gekregen die ze zelf moesten leren met behulp van een strategie uit 'Leren leren'. Vervolgens kregen ze daar open vragen over. (zie voor voorbeeld bijlage 12).
Bij het huiswerk krijgen de leerlingen moeilijkere rekensommen en een extra taak uit het boekje; 'Op weg naar het VO'. Deze bevat verschillende taken die aansluiten bij de brugklas.

- Er zijn twee boxen besteld van de methode 'Levelwerk'. Dit is verrijkingstof die in een leerlijn is opgenomen. Deze leerlingen proberen deze methode uit.

Figuur 15: aanpassingen die gemaakt zijn tijdens het onderzoek.

4.4. Gegevens logboek.

Tijdens het onderzoek hebben de leerkrachten een logboek bijgehouden. Door middel van observaties en het uitvoeren van de lessen volgens het directe instructiemodel (zie bijlage 8) en het IGDI-model (zie bijlage 9), kwamen er een aantal punten naar voren. Deze worden hieronder genoemd.

Voor de start van het onderzoek waren de plusleerlingen veelal negatief. Ze vonden alles te veel moeite. Soms kwamen ze wat ongeïnteresseerd over.
De leerlingen zeggen vaak; 'Dit weet ik al, moet ik dat ook doen?'
De leerlingen zuchten veel en doen andere dingen.
Vaak beginnen ze alvast met hun werk, waardoor ze soms ook belangrijke instructie missen.
De les was te makkelijk, ze konden toe met een kortere instructie.
Er wordt te weinig tijd gemaakt om met de plusleerlingen aan de slag te gaan
<i>Tijdens het onderzoek:</i>
Bij de instructie volgens het IGDI-model, zijn de leerlingen goed aan het werk.
Ze kijken naar hun werk en zijn bezig.
De leerlingen letten op tijdens de korte instructies.
De leerlingen zijn betrokken bij de instructies die gericht zijn op hun werk.
Het werk ziet er netter uit dan voor het onderzoek.
De leerlingen komen positiever over, zij willen zichzelf al meer uitdagen dan voorheen.

Figuur 16: Gegevens uit het logboek.

In dit hoofdstuk is in grote lijnen aangegeven wat dit onderzoek teweeg heeft gebracht. In hoofdstuk 5 zal nader worden ingegaan op de conclusies. Deze zullen ook verder worden geanalyseerd en verbanden zullen worden toegelicht. Bovendien zullen er naar aanleiding van dit onderzoek een aantal aanbevelingen worden gedaan voor de praktijk waarin dit onderzoek is uitgevoerd.

Hoofdstuk 5. Conclusies, discussies en aanbevelingen.

In dit hoofdstuk zal beschreven worden welke conclusies er getrokken kunnen worden na het uitvoeren van dit onderzoek. Er wordt een samenhang getoond tussen de onderzoeksgegevens en de literatuur zoals beschreven in hoofdstuk 2. Door gebruik te maken van de hierboven genoemde punten zal er een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag en de deelvragen. Tot slot worden er een aantal aanbevelingen gedaan voor de praktijk gebaseerd op de uitkomsten van dit onderzoek.

5.1. Antwoord op de deelvragen.

5.1.1. Waaraan moet een goed aanbod voor begaafde leerlingen voldoen.

Uit de vragenlijst en het panelgesprek bleek dat de leerlingen veel lesstof te makkelijk en saai vinden, waardoor ze gedemotiveerd raken. Ze gaven duidelijk aan dat herhaling en overschrijflesjes vooral bijdroegen aan een slechte werkhouding. Er werd ook opgenoemd dat, als ze bij die lessen dan nog de instructie moesten volgen, ze het afraffelden of andere dingen gingen doen. Wat ze dan vooral heel vervelend vonden was dat ze een simpele instructie moesten volgen, maar dat er voor extra stof geen instructie was. Dit is in overeenstemming met de literatuur. Daarin wordt gesteld dat (hoog)begaafde leerlingen een breder en aangepast aanbod nodig hebben. Deze leerlingen hebben weinig behoefte aan instructie. De instructie zou kort en bondig moeten zijn en soms zelfs achterwege gelaten moeten worden. In de literatuur werd ook aangegeven dat deze groep leerlingen geen herhalingsstof nodig heeft, maar wel moet compacten en verrijken. De aanvullende stof komt soms in de plaats van de reguliere lesstof of is een aanvulling daarop.

Het aanbod moet aansluiten bij de zone van naaste ontwikkeling. De leerlingen zijn de lesstof nog net niet meester. Het is daarom van belang dat er voor deze leerlingen ook een instructiemoment wordt ingepland, zodat zij verder geholpen kunnen worden in hun ontwikkeling. De leerlingen hebben hier behoefte aan, zoals hierboven beschreven is.

Het is noodzakelijk dat er doelen en eisen aan de lesstof verbonden worden en dat tijdens de instructiemomenten hier ook aandacht aan wordt besteed.

Het proces is minstens zo belangrijk als het product, juist omdat deze leerlingen vaak moeten leren hoe ze moeten leren. De reguliere stof gaat ze makkelijk af. Brouwers & Ahlers (2011) en Kuipers (2009) gaven dit aan en de leerlingen lieten dit ook merken. Een leerling gaf in het panelgesprek aan: “Als we extra werk moeten doen en je werkt er hard voor, maar er gebeurt niks mee, waar doe je het dan voor?” Een andere leerling gaf aan dat je voor het reguliere werk toch vaak wel “G-tjes” hebt, maar dat je ook wilt weten hoe je het moeilijkere werk dan doet. Hiermee geven de leerlingen aan dat ze het eigenlijk wel belangrijk vinden dat er eisen aan het werk gesteld worden en dat ze beoordeeld worden.

In hoofdstuk 2 bij het cirkeldiagram van Ryan & Deci (2000) werd gesteld dat (hoog)begaafde leerlingen meer behoefte hebben aan autonomie. Dat werd in het gesprek ook duidelijk. Ze wilden graag meepraten over oplossingen en hadden zelf ook ideeën over wat ze wel en niet wilden leren. Autonomie moet echter niet verward worden met zelfstandig werken. Het is essentieel dat de leerkracht deze leerlingen ook begeleidt.

5.1.2. Waaraan moeten de vaardigheden van de leerkracht voldoen, zodat er meer aandacht komt voor begaafde leerlingen en een kwalitatief betere instructie?

Bij de vorige deelvraag is al benoemd dat het essentieel is dat de leerkracht instructie en begeleiding biedt. Het is van belang dat de leerkracht een passend aanbod aanbiedt die aansluit bij de zone van de naaste ontwikkeling. Daarom is het nodig dat de leerkracht duidelijk zicht heeft op wat de behoeften zijn van leerlingen.

De leerkracht kijkt daarvoor kritisch naar de resultaten, maar ook naar het kind zelf. Het is namelijk mogelijk dat het kind onderpresteert.

Het is dus noodzakelijk dat de leerkracht gedegen observaties doet en toets gegevens kritisch analyseert en in een groepsplan zet. Als de leerkracht een duidelijk groepsplan heeft, dan is er ook duidelijk in kaart welke verwachtingen en doelen er zijn ten aanzien van de leerlingen.

Vervolgens kan daarmee een passend aanbod gemaakt worden en de juiste begeleiding geboden worden. In dit onderzoek zijn ook observaties uitgevoerd en is er door leerkracht en leerlingen kritisch gekeken naar de reguliere lesstof en zijn daar aanpassingen bij gemaakt.

Een leerkracht moet ook een goed overzicht hebben over de vakgebieden. Op deze manier weet de leerkracht waar er verrijking geboden kan worden en wat weggelaten kan worden. Kuipers (2009) geeft aan dat het noodzakelijk is, dat de leerkracht durft los te laten. Tijdens het onderzoek is, na kritisch kijken, veel reguliere lesstof geschrapt. Daarmee is het durven loslaten toegepast. Daarvoor was het nodig om kritisch naar de methodes te kijken. Vooral bij taal, spelling en rekenen is dat gedaan. Bij de zaakvakken zijn de toetsen aangepast. Voor spelling zijn een aantal kaarten ontworpen en bij aardrijkskunde en geschiedenis zijn de methode toetsen uitgebreid. Zie daarvoor bijlagen 11 en 12.

Aangezien het in dit onderzoek leerlingen uit groep 8 betrof, was het ook raadzaam om naar de aansluiting met het voortgezet onderwijs te kijken. Uit voorgaande gesprekken met middelbare scholen en uit de vragenlijsten van ouders bleek, dat deze leerlingen vaak niet geleerd hebben om te leren en te plannen. Het gevolg daarvan was dat ze in een groot gat vallen. Het was dus van belang om het aanbod en de begeleiding daarop aan te passen. Dat gebeurde onder andere in de vorm van het project 'Leren leren' en door gebruik te maken van het boekje 'Op weg naar het VO'. Leren leren is een project wat verschillende leerstrategieën aanleert, gericht op (hoog)begaafde leerlingen. Het boekje 'Op weg naar het VO' bevat verschillende taken die aansluiten bij de stof van de brugklas. Begeleiding en instructie zijn ook hierbij essentieel.

5.1.3. Hoe betreft de leerkracht de leerlingen in hun leerproces, zodat hun werkhouding en motivatie ook verbetert?

Bij de uitwerking van de eerste twee deelvragen zijn er al een aantal zaken aan de orde geweest die ook antwoord geven op deze deelvraag. Deze worden hier nogmaals kort genoemd. Het is van belang de leerlingen een grotere vorm van autonomie te geven, laat ze meedenken en beslissen over hun eigen leerproces.

Zorg ervoor dat de lesstof geen herhaling is, maar stof wat de leerlingen nog net niet meester zijn. Stel eisen en doelen aan de lesstof en evalueer deze ook regelmatig. Het proces is daarbij minstens zo belangrijk als het eindproduct. Instructies dienen kort en bondig te zijn en alleen op stof die nog niet beheerst wordt. Anders kan een korte werkinstructie volstaan.

Tijdens het uitvoeren van het onderzoek werden deze punten als prettig ervaren door leerkrachten en leerlingen. Ze zaten direct klaar voor de werkinstructie en gingen daarna goed aan het werk. Wanneer ze wel mee moesten doen met een instructie waren ze betrokken, omdat ze wisten dat het dan om stof ging waar zij ook instructie voor nodig hadden. Daarnaast vonden ze het heel fijn dat ook zij regelmatig aan de instructietafel zaten en instructie kregen op moeilijkere lesstof. Het viel op dat ze niet alleen sneller en beter aan het werk gingen, maar ook dat het werk er netter uitzag en ze niet de les aan het verstoren waren.

Doordat er gebruik werd gemaakt van compacten en er daarnaast een aanbod was van verrijking, waren de leerlingen ook meer gemotiveerd om hun best te doen. Een van de leerlingen zei; "Ik wil best hard werken, als het maar uitdagend is". Dit was duidelijk te merken, aangezien de leerlingen na de aanpassingen beter, serieuzer en netter werkten.

Naar aanleiding van het lezen van de literatuur, het invullen van de vragenlijsten en het panelgesprek zijn er een aantal aanpassingen gedaan. Deze aanpassingen zijn in samenspraak met de leerlingen tot stand gekomen en hebben bijgedragen aan een betere werkhouding en motivatie. De leerlingen waren op deze manier ook betrokken bij hun leerproces. Zie voor de aanpassingen bijlage 13.

5.1.4. Hoe kan de dagelijkse instructie zo aangepast worden dat er ook ruimte is voor begeleiding en instructie aan (hoog)begaafde leerlingen?

In de groep 8 waarin dit onderzoek is uitgevoerd zitten 24 leerlingen. Er zijn meerdere niveaus in deze groep, waardoor er ook meerdere instructies zijn. Tijdens het werken aan de weektaak wordt er voorinstructie gegeven aan leerlingen die werken in een andere leerlijn. Omdat er gewerkt wordt met het GIP-model en het Daltononderwijs, zijn er mogelijkheden om tijd in te plannen voor verschillende instructies. Deze klas is vaak druk, heeft veel structuur en controle nodig. Dit samen met de verschillende instructies zorgde ervoor dat de plusleerlingen eigenlijk geen extra aandacht kregen.

Er werd al gebruik gemaakt van het directe instructiemodel. Brouwers & Ahlers (2011) gaven aan dat daar een variant op gemaakt was, zodat de (hoog)begaafde leerlingen daar ook in verwerkt konden worden. Dit model heet het IGDI-model en is te vinden in bijlage 1.

Vooraf bij zelfstandige lessen van rekenen, taal en spelling was het mogelijk om volgens dit model te werken. Bij zaakvakken en instructielessen was het niet echt mogelijk, omdat er dan veelal klassikaal wordt gewerkt. Er was verrijkingsmateriaal en er waren aanpassingen gemaakt in de reguliere lesstof. Door daarbij dit model toe te passen, kon er ook begeleiding plaatsvinden op die extra stof.

Bij het plusschrift rekenen werkte het niet op deze manier. De sommen zijn vaak complex waardoor leerlingen er een tijd mee bezig zijn. Daardoor is ook niet elk groepje even ver. Vanwege de complexiteit is enige voorbereiding op het geven van instructie wel nodig. Het kan dus niet even in een GIP-ronde. Daarnaast werken deze groepjes op de gang en kan de rest van de klas niet te lang alleen blijven.

Daarom is hier gekozen voor een heen-en-weerschriftje. De leerlingen schrijven op wat ze gemaakt hebben en waar ze een vraag over hebben. Op deze manier is er wel controle en kan de instructie voorbereid worden om de dag erna te geven. De leerlingen hebben daardoor niet meer het gevoel dat ze aan hun lot overgelaten worden.

Door het lezen van literatuur was het belang van instructie aan (hoog)begaafde leerlingen duidelijk geworden. Daardoor werd er al eerder instructie ingepland. Het aangepaste directe instructie model is daarbij een handig hulpmiddel. Het structureert het klassenmanagement, waardoor er ruimte gecreëerd wordt voor nog een instructiegroep, namelijk de (hoog)begaafde leerlingen. Deze manier bood duidelijkheid en houvast aan zowel de leerkracht als de leerlingen. Leerkracht, leerlingen en ouders gaven aan dat het goed was dat er nu ook ruimte was om aan de ontwikkeling van deze leerlingen te werken.

5.2. Antwoord op de onderzoeksvraag.

Door het beantwoorden van al deze deelvragen is de onderzoeksvraag volledig beantwoord. De leerkracht kan tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van de (meer)begaafde leerling door; te zorgen voor een passend aanbod, de leerling mee te laten denken over de eigen ontwikkeling, begeleiding en instructie te bieden en resultaten ook te beoordelen en inzichtelijk te maken. Dit is kort samengevat wat je als leerkracht kunt doen. De uitwerking hiervan is te vinden in de antwoorden op de deelvragen.

5.3. Aanbevelingen.

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat het van belang is dat leerkrachten gaan inzien dat het begeleiden van (hoog)begaafde leerlingen minstens zo belangrijk is, als het begeleiden van leerlingen die onder de norm presteren. Het is raadzaam om dit duidelijk te maken aan het team middels een presentatie van de literatuur en de resultaten van dit onderzoek.

Vervolgens is het van belang dat leerkrachten kritisch naar hun methodes gaan kijken en de methodes ook echt goed kennen. Op die manier kan een keuze gemaakt worden in wat er van de reguliere stof geschrapt kan worden, zodat deze leerlingen niet gedemotiveerd raken door onder hun niveau te werken. Daarnaast wordt er ruimte gecreëerd voor verrijkingsmateriaal. De leerkracht kan zo nodig opdrachten in de methode aanpassen, door ze een meer open karakter te geven, waardoor het uitdagender wordt voor deze groep leerlingen. In een bouwoverleg kan hier met elkaar over gesproken worden, zodat men elkaar kan helpen en de doorgaande lijn binnen de school gewaarborgd kan worden.

Naast aanpassingen in reguliere stof, is het noodzakelijk dat er goed verrijkingsmateriaal aanwezig is. In dit onderzoek is geëxperimenteerd met Levelwerk en Leren leren. Leren leren is voor groep 7 en 8. Levelwerk kan besteld worden voor groep 3 t/m 8. Dit materiaal kan verder uitgeprobeerd en besproken worden in een teamvergadering. Daarna kan het team een keuze maken welk materiaal besteld gaat worden.

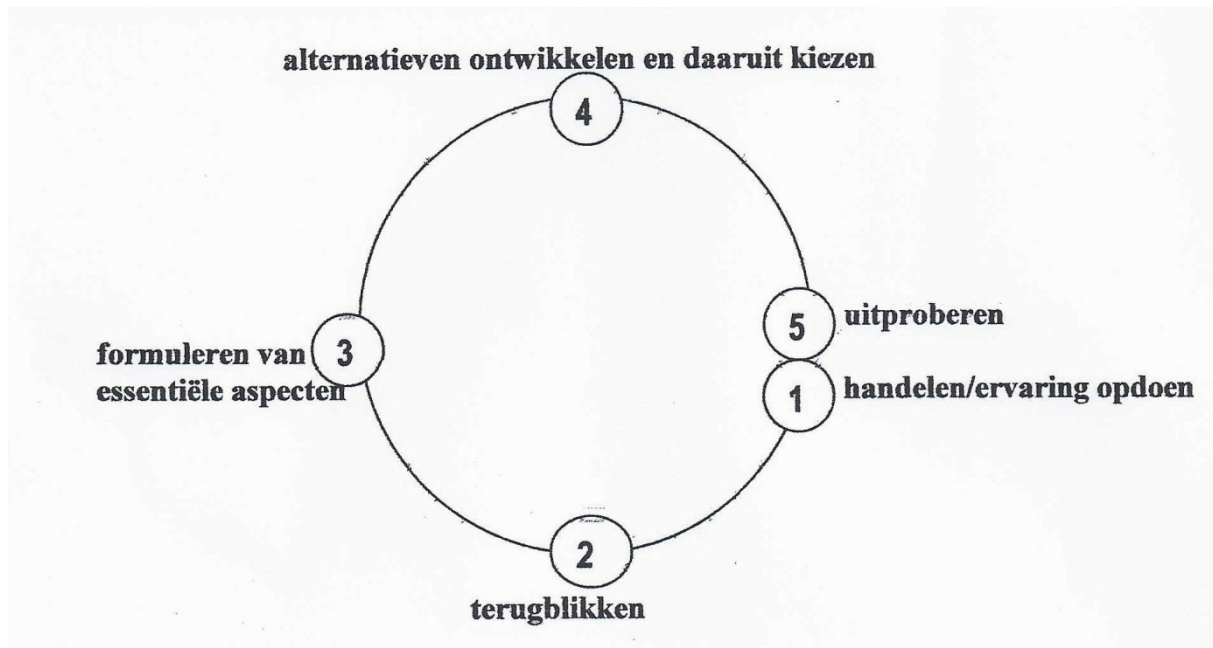
Ga als leerkracht in overleg met de leerlingen over hun ontwikkeling en het aanbod van de lesstof. Deze leerlingen kunnen heel goed meedenken en hebben dat ook nodig om gemotiveerd te blijven.

Het is van belang dat alle aanpassingen en verrijkingen met de ouders en de leerlingen besproken worden. Daarnaast is het ook aan te bevelen het werk te beoordelen en te rapporteren naar ouders toe. De leerling is daardoor gemotiveerder om er hard voor te werken, ze doen het immers ergens voor. Op deze manier gaat het vaak vrijblijvende karakter van extra werk er ook af.

Ontwikkel met het team een extra blad voor in het rapport waar de resultaten van het extra werk beschreven worden.

Hoofdstuk 6 Reflectie.

In dit hoofdstuk zal de reflectie worden beschreven op dit onderzoek en op de ontwikkeling die ik gedurende dit onderzoek heb doorgemaakt. De reflectie vindt plaats aan de hand van reflectiecyclus van Korthagen (2001).

Figuur: 19: Reflectiecyclus volgens Korthagen (2001).

6.1. Reflectie op het onderzoek.

6.1.1. Handelen en ervaring opdoen.

Het uitvoeren van een praktijkonderzoek was voor mij een nieuwe ervaring. Ik ben daardoor ook wel onzeker geweest. Eerst het kiezen van een onderwerp. Wat is goed uit te voeren? Waar heb ik in de praktijk wat aan? Na veel twijfel koos ik voor het onderwerp “begaafde leerlingen”, iets waar ik al langer mee worstel en wat ook goed past in de actuele ontwikkelingen.

Wanneer er een probleem is, pak ik dat direct aan. Ik verdiepte mij niet heel erg in literatuur, slechts oppervlakkig. Doordat de structuur van het onderzoek van mij verlangde dat ik eerst literatuur ging lezen, ging ik ditmaal anders te werk. Door mij te verdiepen in literatuur, merkte ik dat ik beter besluiten kon nemen en dat ik mijn aanpak kon onderbouwen. Dit was erg leerzaam en heeft een bijdrage geleverd aan mijn ontwikkeling als leerkracht.

In dit onderzoek heb ik ook ervaring opgedaan met het toepassen van verschillende methodieken. Met vragenlijsten en panelgesprekken heb ik ouders en leerlingen betrokken bij het onderzoek. Door middel van observaties heb ik de situatie in kaart kunnen brengen. Deze methodieken hebben het onderzoek van veel informatie voorzien en mede de richting van het onderzoek bepaald.

Vervolgens heb ik alle onderzoeksgegevens verzameld en verwerkt. Eigenlijk kan ik zeggen dat alles toen pas voor mij op zijn plek viel. Daarvoor bleef ik het gevoel houden dat ik niet precies wist waar het heen zou gaan en hoe alles een geheel zou kunnen gaan vormen. Bij het verwerken van de gegevens werd de samenhang mij duidelijk en zag ik dat ik met mijn aanpak wel doelen behaald had en dat ik er een logisch geheel van kon maken.

6.1.2. Terugblikken.

Toen ik aan het onderzoek begon, wist ik niet goed waar dit mij zou gaan brengen. Ik heb regelmatig gedacht; hoe moet ik het aanpakken? Nu het onderzoek is afgerond heb ik er een heel goed gevoel bij. Ik ben mij ervan bewust dat al die onzekerheid en tegenslag een proces is geweest om te komen waar ik nu ben. Het geeft mij veel vertrouwen en zekerheid. Mijn professionaliteit is ontwikkeld en ik wil dat ook graag uitdragen in mijn dagelijkse praktijk. Ik merk dat ik deze manier van werken nu vaker toepas, hetzij wel in een kleinere vorm. Wanneer ik iets constateer, zoek ik er nu eerst informatie over op en kijk ik hoe ik het verder aan kan pakken.

Het werken met Critical friends heb ik ook als zeer positief ervaren. Het is fijn als iemand meekijkt en meedenkt. Het is ook prettig om het werk van een ander te bekijken, omdat het weer nieuwe inzichten brengt voor je eigen werk. Soms was er wel onzekerheid, aangezien niemand precies wist wat de opleiding van ons verwachtte. Maar als je met elkaar erover praat en denkt, merk je dat je een eind kunt komen. Het werken met Critical friends vond ik daarom een sterk punt van deze opleiding. De begeleiding in kleine groepjes waarin je gericht vragen kon stellen aan de begeleider was heel fijn. Na deze bijeenkomsten ging ik weer met frisse moed en nieuwe ideeën naar huis.

Gedurende het onderzoek zag ik vooruitgang bij de leerlingen en waren er positieve geluiden bij ouders. Dit moedigde mij aan om door te gaan. Wat ik gelezen had in de literatuur zag ik in de praktijk bevestigd worden. Ik vond het enorm positief om te zien wat je met kleine aanpassingen teweeg kan brengen. Daarnaast werd het belang van de rol van de leerkracht weer heel duidelijk. Doordat mijn gedrag als leerkracht veranderde, veranderde het gedrag van de leerlingen ook. De uitspraak; “De leerkracht doet ertoe” kreeg opnieuw betekenis. Niet alleen bij leerlingen waarbij het leerproces moeizaam verloopt, is de leerkracht van belang, maar zeker ook bij leerlingen waarbij het heel goed verloopt.

6.1.3. Essentiële aspecten.

Een essentiële ontdekking die ik gedaan heb is onder andere dat een verdieping in literatuur een verantwoorde aanpak teweeg brengt. Het heeft mij meer structuur geboden en zorgde voor een overzichtelijke en logische aanpak. Daarnaast was het heel nuttig om met de leerlingen in gesprek te gaan. Zij bleken ook een bron van informatie te zijn. Door op deze manier een probleem aan te pakken, leer ik ook om eerst rustig te overdenken en mijn kennis uit te breiden alvorens ik handel. Ik ga grondiger te werk in plaats van allerlei losse noodgrepen, die snel weer in het slop raken. Dat brengt meer rust voor mij en mijn omgeving. Het is mij in dit onderzoek ook heel duidelijk geworden dat je als leerkracht nog veel kunt betekenen voor leerlingen die boven het gemiddelde scoren.

Zeker in deze tijd van passend onderwijs, zijn wij het ook verplicht aan deze leerlingen om hen verder te helpen in hun ontwikkeling.

6.1.4. Alternatieven.

Dit onderzoek is uitgevoerd in groep 8. Deze aanpak werkt goed bij leerlingen van deze leeftijd. Het is de bedoeling dat deze aanpak ook verder gaat naar de andere groepen toe. Begaafde leerlingen behoren eerder gesignaleerd te worden dan in groep 8. Op die manier kun je ook eerder een passend aanbod bieden waardoor zij zich nog verder kunnen ontwikkelen. Wanneer er eerder aanpassingen worden gedaan, kunnen ook problemen met motivatie, gedrag en onderpresteren worden voorkomen. Per volgend schooljaar zal moeten worden uitgetoetst, hoe deze lijn kan worden doorgetrokken naar de andere leerjaren en hoe jongere leerlingen bij het proces kunnen worden betrokken.

6.2. Eigen leerproces.

Dit onderzoek heeft mij nog meer gemotiveerd om uit te zoeken hoe de aanpak voor begaafde leerlingen nog beter zou kunnen. Door het lezen van de literatuur en te werken met de leerlingen is mijn enthousiasme voor dit onderwerp alleen maar toegenomen. Ik ben van plan om de aanzetten die zijn gemaakt binnen dit onderzoek nog verder uit te werken en te verbeteren. Ik ben de meerwaarde van instructie en begeleiding aan begaafde leerlingen gaan inzien. De positieve resultaten die behaald zijn in dit onderzoek hebben daar zeker aan bijgedragen. In tijden van passend onderwijs vind ik dit een belangrijke ontwikkeling voor mijn onderwijs en professionele ontwikkeling.

Doordat ik in dit onderzoek een meer onderzoekende houding heb aangenomen, kan ik het onderwijs in mijn dagelijkse praktijk verbeteren. Ik heb sterk het gevoel dat ik deze verbeteringen nu op een evenwichtigere manier kan ontwikkelen. Er is een soort rust en zekerheid over mij gekomen die ervoor zorgt dat ik een bijdrage kan leveren aan ontwikkelingen binnen mijn school. Daarmee bedoel ik dat ik nu meer het gevoel heb dat ik iets bij te dragen heb en dat ik weet waarover ik praat. Voorheen bleef de ontwikkeling meer oppervlakkig waar het nu meer diepgang krijgt. Dat maakt mij een sterkere leerkracht en collega en geeft mij als persoon ook meer zekerheid en voldoening.

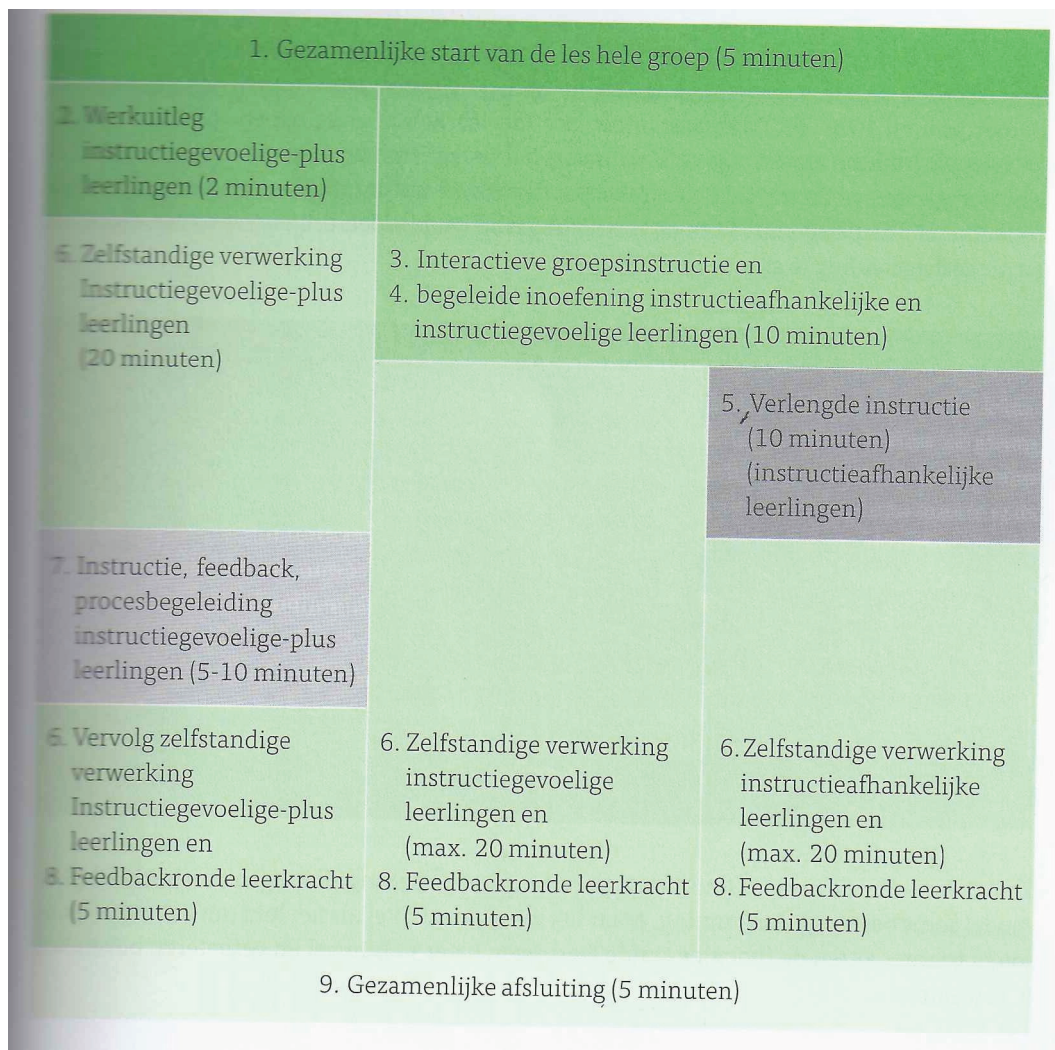
In dit onderzoek heb ik geleerd welke interventies ik kan bieden aan begaafde leerlingen. Bij zorgleerlingen waren de interventies al redelijk ontwikkeld. De kwaliteitszorg heb ik nu ook uitgebreid naar leerlingen boven het gemiddelde. Dit leerproces heeft een waardevolle bijdrage geleverd aan mijn professionele ontwikkeling. De kennis die ik bij dit onderzoek heb opgedaan, wil ik delen met mijn collega's. Ik wil mijn enthousiasme graag overbrengen. Op deze manier kunnen we een doorgaande lijn creëren voor de begaafde leerling en daarmee de kwaliteit van ons onderwijs weer een stap verbeteren.

Literatuurlijst.

- Brouwer, G. & Ahlers, L. (2011) Knappe koppen in de klas, Amersfoort: Wilco
- Dumont, M. (2008) 'Leren leren' Internet WWW pagina op URL:
- [https://www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com /downloads](https://www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com/downloads) (geopend 25-01-2012)
- Hogeboom, B., m.m.v.; Aarntzen, D., Brouwer, G., Cox, H. & Gilst van, J. (2011) Excellentie in ontwikkeling, Amersfoort: Wilco
- Kuipers, J. (2009) Onderpresteren. In Gerven van, E. (red.): Handboek hoogbegaafdheid, Assen: Van Gorcum
- Kuipers, J. (2002) Talent, september 2002.
- Lange de, R., Schuman, H. & Montessori, N. (2010) Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals, Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Winebrenner, S. (2001) 'Teaching gifted kids in the regular classroom: Strategies and techniques every teacher can use to meet the academic needs of the gifted and the talented, Free Spirit publishing Inc., Minneapolis' Internet WWW pagina op URL: <http://www.cps.nl> (geopend 10-12-2011)

Bijlage 1.

Het IGDl-model.

Bijlage 2.

Vragenlijst ouders.

Om een goed beeld te krijgen van uw kind, de situatie op school en uw mening daarover vraag ik u deze vragenlijst zo goed mogelijk in te vullen. Eerst zal ik een aantal vragen stellen over hoe u uw kind thuis kent. Daarna een aantal vragen over signalen die u opvangt van uw kind. Vervolgens een aantal vragen over uw mening over het onderwijs aan uw kind. Ten slotte is er ruimte om overige opmerkingen in te vullen waarvan u denkt dat die ook bruikbaar zijn voor mijn onderzoek. Alvast hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Het kind.

1. Kon op vroege leeftijd al praten.

☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.

2. Had op jonge leeftijd al interesse in lezen en cijfers.

☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.

3. Kon op jonge leeftijd al meervoudige opdrachten uitvoeren. (Doe je sloffen in de mand, pak je schoenen, doe je jas aan en kom dan bij mij).

☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.

4. Laat een grote zelfstandigheid zien.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

- ☐ Weet ik niet.
- ☐ Geen mening.

Signalen van het kind.

Het is belangrijk dat u bij het beantwoorden van deze vragen slechts uw mening gebruikt. De kinderen vullen namelijk op school een eigen vragenlijst in. Bij deze vragen ben ik benieuwd naar uw indruk van het kind.

1. Gaat graag naar school.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

- ☐ Weet ik niet.
- ☐ Geen mening.

2. Vindt de leerstof makkelijk.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

- ☐ Weet ik niet.
- ☐ Geen mening.

3. Klaagt thuis wel eens dat school saai is.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

- ☐ Weet ik niet.

☐ Geen mening.

4. Denkt makkelijk over het schoolwerk, wil zich niet echt inzetten.

☐ Helemaal mee eens.

☐ Mee eens.

☐ Er tussen in.

☐ Niet mee eens.

☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.

☐ Geen mening.

Het onderwijs aan uw kind.

Belangrijk bij het invullen van de vragen is dat u het invult zoals u het ziet.

1. Er wordt voldoende gewerkt aan de ontwikkeling van het kind. Ik heb het gevoel dat mijn kind nog nieuwe dingen leert op school.

☐ Helemaal mee eens.

☐ Mee eens.

☐ Er tussen in.

☐ Niet mee eens.

☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.

☐ Geen mening.

2. Het kind kan op zijn eigen niveau werken, de stof sluit aan bij de ontwikkeling van het kind.

☐ Helemaal mee eens.

☐ Mee eens.

☐ Er tussen in.

☐ Niet mee eens.

☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.

☐ Geen idee.

3. Het kind wordt voldoende uitgedaagd.

☐ Helemaal mee eens.

☐ Mee eens.

☐ Er tussen in.

☐ Niet mee eens.

☐ Helemaal niet mee eens.

- ☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.
4. Bij de oudergesprekken hoor ik nieuwe dingen rondom de ontwikkeling van mijn kind.
- ☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.
- ☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.
5. Ik vind het belangrijk om samen met de leerkracht doelen te stellen voor het kind en daar in een volgend gesprek over te rapporteren.
- ☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.
- ☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.
6. Ik vind dat mijn kind naast de gewone basisstof extra verrijkingsstof moet krijgen.
- ☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.
- ☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.
7. Indien het kind extra of andere stof maakt moet dit ook vermeld worden op het rapport en besproken worden.
- ☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.
- ☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.

Overige opmerkingen/ideeën die van belang kunnen zijn voor het uitvoeren van het onderzoek:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hartelijk dank voor uw medewerking. Ik houd u op de hoogte van het onderzoek en de uitvoering daarvan.

Ramona Witkamp.

Bijlage 3.

Vragenlijst ouders na aanpassingen.

Aan het begin van het onderzoek heb ik u gevraagd een vragenlijst in te vullen. Dit heb ik ook aan uw kind gevraagd. Ik heb ook een gesprek met de kinderen gevoerd. Tijdens dit gesprek hebben we de vragen uit de vragenlijst uitgebreider besproken. Naar aanleiding van de vragenlijsten, het gesprek en de observaties in de klas, zijn er een aantal aanpassingen geweest binnen het onderwijs aan de groep plusleerlingen. Hieronder zal ik dat voor u op een rijtje zetten. Daarmee laat ik u zien hoe het onderzoek verloopt en met deze informatie kunt u opnieuw een aantal vragen invullen. Denk bij het beantwoorden van die vragen aan de aanpassingen die nu gemaakt zijn. Uw kind kan ook de betekenis van deze aanpassingen toelichten.

- Bij de weektaak maken de kinderen nu zelf een keuze van wat ze wel of niet maken. Deze keuze overleggen zij met mij. Daardoor hoeven zij niet te makkelijke opdrachten te maken en zouden zij meer tijd moeten over houden voor 'leren leren'.
- Bij spelling heb ik opdrachtkaarten gemaakt die meer eigen inbreng vragen. De kinderen maken niet meer de gewone les, maar kiezen een van deze kaarten. Bij het maken van die kaarten maken ze gebruik van de spellingsafspraken van die week. Ze oefenen dus op een andere (meer uitdagende) manier.
- Bij rekenen maken ze meestal alleen de 'dichte rondjes' (=de extra stof). Bij een zelfstandige les krijgen de kinderen een korte werkinstructie. Als ze tijdens het werken toch nog op moeilijkheden stuiten komen die later aan bod of in de rondes. Daarna werken ze in drietallen aan het plusschrift. In een apart schriftje schrijven ze op welke sommen ze hebben gemaakt, hoe dat ging en of ze daar veel tijd voor nodig hadden. Als ze er bij een som niet uitkomen schrijven ze dat ook in het schriftje. De leerkracht neemt de schriftjes in. Indien nodig bereidt de leerkracht een instructie voor om de volgende dag te geven.
- Ze hebben het pakket 'leren leren'. Daaraan werken ze zelfstandig. Aan de instructietafel wordt besproken hoe de voortgang is en of er vragen zijn.
- Bij het huiswerk krijgen zij moeilijkere rekenbladen. Daarnaast krijgen zij extra taken uit het boekje; 'Op weg naar het VO'. Dit heeft u waarschijnlijk thuis al eens gezien. Het bevat verschillende taken die aansluiten bij de brugklas.
- Bij de aardrijkskundetoets krijgen ze een blad met extra vragen. Hierover moeten zij verder doordenken, het antwoord moet uitgebreider zijn en er moeten meerdere kanten in terug te vinden zijn. Bij de laatste geschiedenistoets hebben zij voor het eerst een hoofdstuk meegekregen uit het boek. Deze moesten zij leren door gebruik te maken van een van de technieken uit 'leren leren'. Bijvoorbeeld een samenvatting of een leerkaart maken.
- Om er voor te zorgen dat er een nog passender aanbod komt, is er een box besteld wat hoort bij de methode 'Levelwerk'. Deze bevat verschillende taken over verschillende onderwerpen. In levelwerk wordt ook een duidelijke leerlijn gegeven, het is dus niet alleen maar extra werk, maar in blokken werk je volgens een vaste planning. Als dat binnen is, gaan deze leerlingen dit

uitproberen. Op andere scholen heeft men hier al goede ervaringen mee. Op sommige scholen wordt het ook gebruikt in 'plusklassen'.

Hieronder volgen nu nogmaals een aantal vragen. Na het lezen van de aanpassingen en de ervaringen van uw kind te hebben gehoord, kunt u deze vragen invullen. Aan het eind kunt u uw bevindingen uitgebreider opschrijven.

Hopelijk heeft u een goed beeld kunnen krijgen van de situatie op dit moment. De antwoorden kunnen mij helpen om tot goede conclusies te komen en tot een betere aanpak voor de 'plusleerlingen'.

Succes met het invullen en hartstikke bedankt!

Vragen:

1. Er wordt voldoende gewerkt aan de ontwikkeling van het kind. Ik heb het gevoel dat mijn kind nog nieuwe dingen leert op school.

☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.

2. Het kind kan op zijn eigen niveau werken , de stof sluit aan bij de ontwikkeling van het kind.

☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.

3. Het kind wordt voldoende uitgedaagd.

☐ Helemaal mee eens.
☐ Mee eens.
☐ Er tussen in.
☐ Niet mee eens.
☐ Helemaal niet mee eens.

☐ Weet ik niet.
☐ Geen mening.

4. Het kind klaagt thuis wel eens dat school saai is.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

- ☐ Weet ik niet.
- ☐ Geen mening.

5. Het kind geeft thuis nu meer blij van enthousiasme over en/of motivatie voor school dan voorheen.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

- ☐ Weet ik niet.
- ☐ Geen mening.

Hieronder is ruimte om uw bevindingen te omschrijven. Daaruit kan ik nog specifiekere informatie halen dan alleen uit de invulvragen. Zou u daarom zo volledig en duidelijk mogelijk op willen schrijven wat u is opgevallen? U kunt bijvoorbeeld denken aan; ik moet mijn kind nu wel eens helpen met het huiswerk, mijn kind komt met enthousiaste verhalen thuis over schoolwerk, ik zie dat mijn kind meer gemotiveerd is, mijn kind vertelt over dingen die nieuw voor hem of haar waren op school, enz. Uw kind kan ook helpen door uitleg te geven over hoe hij of zij het ervaart. U kunt ook gebruik maken van de vorige vragen en die verder toelichten. Ik hoop op uw medewerking. Deze informatie is voor mij zeer bruikbaar en van groot belang. Deze informatie zal ik gebruiken om tot een goed eindproduct te komen, namelijk; een goede aanpak voor plusleerlingen met een passend aanbod.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bijlage 4.**Observatieschema plusleerlingen groep 8****Datum:
Ingevuld****door:****Vraag:** Op wat voor manier werken de “plusleerlingen” aan hun taak en hoe doen zij mee met de instructie? Wat is daarbij hun werkhouding en gedrag?**Vak:**

<u>Vraag</u>	<u>Gedrag leerling</u>
Instructie:	
1. Volgt de leerling de instructie?	
2. Wat voor gedrag laat de leerling zien tijdens de instructie?	
3. Wat zijn de non-verbale signalen die het kind afgeeft?	
Taak:	
1. Is de taak uitgevoerd volgens afspraak?	
2. Is de taak uitgevoerd op het niveau van de leerling? (Dus geen onnodige fouten)	
3. Is de taak netjes gemaakt of is het afgeraffeld?	
4. Hoe is de houding van de leerling tijdens het maken van de taak?	
Indruk leerkracht:	
1. Paste de instructie bij de behoeften van deze leerlingen?	
2. Was de taak op het niveau van deze leerlingen?	

3. Hebben deze leerlingen iets nieuws geleerd van deze taak?	
--	--

Algemene conclusie:

Bijlage 5.**Vragenlijst leerlingen.**

Voor jullie ligt een vragenlijst over hoe jullie het op school vinden. Ik hoop dat jullie mij zo kunnen helpen om voor jullie de lessen leuker en beter te maken. Beantwoord de vragen eerlijk, dan kan ik ook de beste aanpassingen maken in de klas. De uitslag van de vragenlijst zal ik ook met jullie bespreken. Succes met invullen en alvast heel erg bedankt!

Over jezelf:

1. Ik vind het leuk om te leren.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

2. Ik leer makkelijk, ik hoef er niet veel voor te doen.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

3. Ik vind de lessen op school uitdagend.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

4. Ik verveel mij soms op school.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

Over de lessen.

1. Ik wil graag meedenken over het werk wat ik moet maken.
 - ☐ Helemaal mee eens.
 - ☐ Mee eens.
 - ☐ Er tussen in.
 - ☐ Niet mee eens.
 - ☐ Helemaal niet mee eens.

2. De lessen moeten aangepast worden voor leerlingen die meer aankunnen.
 - ☐ Helemaal mee eens.
 - ☐ Mee eens.
 - ☐ Er tussen in.
 - ☐ Niet mee eens.
 - ☐ Helemaal niet mee eens.

3. Juf moet ook aandacht en instructie geven aan de “plusleerlingen”.
 - ☐ Helemaal mee eens.
 - ☐ Mee eens.
 - ☐ Er tussen in.
 - ☐ Niet mee eens.
 - ☐ Helemaal niet mee eens.

4. Ander werk of extra werk moet ook beoordeeld worden en in het rapport geschreven worden.
 - ☐ Helemaal mee eens.
 - ☐ Mee eens.
 - ☐ Er tussen in.
 - ☐ Niet mee eens.
 - ☐ Helemaal niet mee eens.

Nog een aantal open vragen waar je zelf een antwoord kunt opschrijven.

1. Als de lessen aangepast moeten worden, bij welke vakken vind jij dat dan het meeste nodig?

.....

.....

.....

.....

2. Wat voor werk doe je graag?

.....

.....

.....

.....

3. Welke hulp/instructie vind jij dat je nodig hebt?

.....

.....

.....

.....

4. Heb jij al ideeën die juf kunnen helpen om de lessen beter te laten aansluiten bij de plusleerlingen?

.....

.....

.....

.....

.....

Bijlage 6.

Vragenlijst leerlingen na aanpassingen.

Voor jullie ligt weer een vragenlijst. Naar aanleiding van de vorige vragenlijst en ons gesprek zijn er een aantal aanpassingen geweest. Ik zet ze voor jullie nog even op een rijtje.

- Bij de weektaak bepalen jullie zelf welke opdrachten jullie wel en niet moeten maken. Jullie keuze overleggen jullie met mij. Daardoor hoeven jullie geen opdrachten te maken die te makkelijk zijn en houden jullie meer tijd over voor leren leren.
- Bij Spelling heeft juf opdrachtkaarten gemaakt. Jullie hoeven dan niet meer de gewone les te maken, maar maken een van deze kaarten. Voor deze opdracht gebruiken jullie wel de afspraken van die week. Jullie oefenen dus op een andere manier.
- Bij rekenen maken jullie meestal alleen de dichte rondjes. Juf geeft bij een zelfstandige les van te voren een korte werkinstructie. Daarna mogen jullie aan de slag. Als jullie toch nog vragen hebben, komen we daar later of in de ronde op terug. Daarna werken jullie in drietallen in het plusschrift. In een apart schriftje schrijven jullie op wat je gemaakt hebt en of het moeilijk was of veel uitzoek-werk. Wanneer jullie een vraag niet begrijpen, noteren jullie dat ook in het schriftje. Juf neemt deze schriftjes in en bereidt eventueel een uitleg voor om de volgende dag te geven.
- Jullie hebben het pakket leren leren. Daar hebben jullie, als het goed is, meer tijd voor. Juf bespreekt aan de instructietafel wat jullie gedaan hebben en of er vragen over zijn.
- Bij het huiswerk krijgen jullie andere rekenbladen . Als extra taak krijgen jullie taken uit het boekje 'Op weg naar het VO'. Deze taken gaan over verschillende onderwerpen en sluiten aan bij de brugklas.
- Bij de aardrijkskundetoets krijgen jullie ook een blad met extra vragen waarover je na moet denken en waarbij je in je antwoord meerdere kanten moet beschrijven. Bij de geschiedenistoets hebben jullie voor het eerst een hoofdstuk uit het boek meegekregen. Die moesten jullie leren door gebruikt te maken van een techniek die je bij leren leren leert. Bijvoorbeeld een samenvatting maken of een leerkaart. Deze toetsen worden ook beoordeeld en nabesproken.
- Om het aanbod nog meer passend te kunnen maken, is er nu een box met materialen besteld wat hoort bij de methode 'levelwerk'. Daar zullen we binnenkort mee aan de slag gaan.

Wil je de vragen invullen en daarbij denken aan hoe je het, na deze aanpassingen, op school vindt gaan? Aan het eind is ook ruimte om jouw mening op te schrijven in een verhaaltje.

Succes met invullen en heel erg bedankt!

Ik vind de lessen op school nu uitdagender.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

Ik verveel mij op school.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

De lessen zijn aangepast aan de leerlingen die meer aankunnen.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

De juf geeft ook instructie aan de plusleerlingen.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

Het huiswerk en de toetsen die we moeten leren, passen beter bij mij. Ik moet er nu meer voor doen.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

Ik heb meer plezier in school dan voor de aanpassingen.

- ☐ Helemaal mee eens.
- ☐ Mee eens.
- ☐ Er tussen in.
- ☐ Niet mee eens.
- ☐ Helemaal niet mee eens.

Bijlage 7.

Toestemmingsformulier en begeleidende brief ouders.

Hoorn, 5 maart 2012

Beste ouders van

Zoals ik aan het begin van het jaar al eens aan u verteld heb, doe ik in het kader van mijn studie een praktijkonderzoek. Dit onderzoek is onderdeel van mijn afstuderen. Als onderwerp heb ik gekozen; "Hoe sluiten wij beter aan bij de onderwijsbehoeften van de meer begaafde leerling."

Op school lopen we al lang tegen het probleem aan dat wij niet goed aan kunnen sluiten bij deze groep leerlingen. Wij zouden graag een meer gestructureerde en kwalitatieve aanpak willen.

Uw kind is een van de kinderen die boven het gemiddelde scoort. In overleg met deze kinderen, u als ouders en de directie van onze school, wil ik kijken waar de problemen zitten, hoe we dit kunnen verbeteren en vervolgens een protocol maken voor de aanpak van meer begaafde kinderen.

Ik wil u in het kader van het onderzoek vragen een vragenlijst in te vullen. Dit zal ik ook aan de kinderen vragen. De uitslag van deze vragenlijsten zijn uitsluitend voor mijn onderzoek bestemd. Er zullen geen namen in het onderzoek voorkomen. Met deze groep leerlingen wil ik ook een gesprek voeren om duidelijk te krijgen wat hun ideeën zijn en welke tips zij nog voor mij hebben. Omdat ik deze antwoorden nodig heb voor mijn onderzoek, wil ik dit gesprek filmen. Op deze manier kan ik alles nog eens grondig nakijken. Daarbij is ook hun houding (non-verbale communicatie) belangrijk. Deze film is uitsluitend bestemd voor mijn onderzoek en zal na afloop worden vernietigd.

Met deze brief wil ik u vragen of u wilt meewerken en of u uw kind toestemming geeft om mee te doen. Deze medewerking stel ik erg op prijs omdat het mijzelf en onze school in staat stelt om ons op dit gebied verder te ontwikkelen.

Het is altijd mogelijk om informatie bij mij op te vragen over het onderzoek.

Ook heeft u het recht om uit het onderzoek te stappen.

Als u naar aanleiding van deze brief nog vragen heeft, hoor ik het graag.

Ik ga met veel plezier dit onderzoek doen en hoop op een prettige samenwerking.

Juf Ramona

Ik geef mijn kind toestemming om mee te werken aan het onderzoek over het aansluiten bij de behoeften van meer begaafde kinderen.

- ☐ Ja, ik geef toestemming.
- ☐ Nee, ik geef geen toestemming.

Handtekening:

.....

Bijlage 8.

Observatie ingevuld door duo-collega, volgens directe instructie-model.

"gewone" les

Observatieschema plusleerlingen groep 8	Datum: Ingevuld door:
---	--------------------------

Vraag: Op wat voor manier werken de "plusleerlingen" aan hun taak en hoe doen zij mee met de instructie? Wat is daarbij hun werkhouding en gedrag?

Vak: *rekenen*

Vraag	Gedrag leerling
Instructie:	
1. Volgt de leerling de instructie?	<i>deels, beginnen alvast</i>
2. Wat voor gedrag laat de leerling zien tijdens de instructie?	<i>"Dit weet ik al!" "Moeten wij dit ook doen?"</i>
3. Wat zijn de non-verbale signalen die het kind afgeeft?	<i>zuchten, omhoog lichten.</i>
Taak:	
1. Is de taak uitgevoerd volgens afspraak?	<i>Ja, wel vragen naar de juiste weg</i>
2. Is de taak uitgevoerd op het niveau van de leerling? (Dus geen onnodige fouten)	<i>f</i>
3. Is de taak netjes gemaakt of is het afgeraffeld?	
4. Hoe is de houding van de leerling tijdens het maken van de taak?	<i>Soms wat negatief niet dit, dit weet ik al.</i>
Indruk leerkracht:	
1. Paste de instructie bij de behoeften van deze leerlingen?	
2. Was de taak op het niveau van deze leerlingen?	<i>Te makkelijk en ze konden toe met hardere instructie</i>
3. Hebben deze leerlingen iets nieuws geleerd van deze taak?	

202

Bijlage 9.

Observatie ingevuld door duo-collega volgens IGD-model.

volgens IGD-model

Observatieschema plusleerlingen groep 8	Datum: 11/5/2012 Ingevuld door: Anette
---	---

Vraag: Op wat voor manier werken de "plusleerlingen" aan hun taak en hoe doen zij mee met de instructie? Wat is daarbij hun werkhouding en gedrag?

Vak: rekenen les 4.21 patronen / symmetrie

Vraag	Gedrag leerling
Instructie:	
1. Volgt de leerling de instructie?	ja
2. Wat voor gedrag laat de leerling zien tijdens de instructie?	Ze zijn goed bezig, controleren hun eigen werk met spiegels
3. Wat zijn de non-verbale signalen die het kind afgeeft?	Ze kijken naar hun werk, zijn bezig
Taak:	
1. Is de taak uitgevoerd volgens afspraak?	Karin houdt het te simpel, draagt zichzelf niet uit
2. Is de taak uitgevoerd op het niveau van de leerling? (Dus geen onnodige fouten)	ja Max maakt ingewikkelde figuren
3. Is de taak netjes gemaakt of is het afgeraffeld?	het ziet er prima uit
4. Hoe is de houding van de leerling tijdens het maken van de taak?	Max is toch onzeker, vraagt bevestiging door vragen door de leraar
Indruk leerkracht:	
1. Paste de instructie bij de behoeften van deze leerlingen?	ja
2. Was de taak op het niveau van deze leerlingen?	ja, het is best pakkend
3. Hebben deze leerlingen iets nieuws geleerd van deze taak?	patronen en ontwerpsym.

202

Opmerkingen:

De leerlingen waren betrokken, actief. In het begin waren M. en T. bevestiging aan het vragen, maar gingen daarna vlot aan de slag. Ze hielden zich aan het tijdspad. Sommigen hadden wat extra aanmoediging nodig om ingewikkelde patronen te maken. Later ging dat beter. Prettige, zinvolle les.

Bijlage 10.**Samenvatting panelgesprek.**

In deze samenvatting staat de leidraad die ik gevolgd heb tijdens het gesprek. De belangrijke antwoorden van de leerlingen zijn terug te vinden in de citaten in hoofdstuk 4.

Welkom bij dit gesprek. Ik vind het fijn dat Jullie mee willen werken aan mijn onderzoek. Jullie zijn daarin heel belangrijk, omdat jullie de knelpunten echt ervaren. Jullie kunnen mij dus hele goede adviezen geven over wat er veranderd moet worden.

Deze week hebben jullie al een vragenlijst ingevuld.

Daaruit kwam naar voren dat jullie het allemaal leuk vinden om te leren, maar ook dat jullie de lessen niet uitdagend vinden en dat je je soms verveelt. Wie kan daar iets meer over vertellen? Wat ervaar je tijdens de lessen? Hoe is je houding bij de lessen, wat doe je dan?

De lessen moeten volgens jullie aangepast worden. Heb je daar al ideeën over? OP wat voor manier kan dat?

Jullie geven ook aan dat je wilt meedenken over het werk wat je moet maken. Als je dat zou mogen, wat zou je dan inbrengen?

Hoe ervaren jullie het als jullie geen instructie krijgen? Wanneer hebben jullie wel behoefte aan instructie en wanneer niet?

Jullie hebben ook gezegd dat extra werk op het rapport moet komen. Waarom vind je dat belangrijk?

Vooraf bij taal, rekenen en spelling vinden jullie aanpassingen nodig. Betekent dat dat jullie bij de overige vakken minder problemen ervaren?

Waarın zouden jullie je graag extra willen ontwikkelen? Zodat jullie ook nog uitgedaagd worden en nieuwe dingen leren?

Hebben jullie nog tips of opmerkingen voor mij? Dingen waar je tegenaan loopt of ideeën die je nog hebt?

Dan wil ik jullie heel erg bedanken voor de medewerking. Ik heb veel aan jullie antwoorden. Met deze antwoorden ga ik een plan opzetten voor mijn onderzoek. Dit plan gaan jullie uitproberen. Wij zullen regelmatig evalueren, zodat er uiteindelijk een goed protocol komt om aan te sluiten bij onderwijsbehoeften van de plusleerlingen. Bedankt!

Bijlage 11.

Kaarten om spellinglessen aan te passen volgens Taxonomie van Bloom.

Leerlingen mogen zelf een kaart kiezen. Ik maak wel een aftekenlijst. Je kunt kijken welke kaart het beste bij een les past of waar je dan zin in hebt. Door middel van de lijst houd ik wel in de gaten of niet steeds dezelfde kaarten worden gepakt.

1. Schrijf een verhaaltje waarin alle nieuwe woorden van deze les voorkomen. (=groep 8 woorden).

Onderstreep deze woorden en controleer of ze juist gespeld zijn. Je mag het ook laten controleren door een klasgenoot.

Juf verwacht van je als je het werk inlevert dat:

- Alle woorden erin staan en onderstreept zijn.
- De aan te leren woorden foutloos geschreven staan.
- Je werk er netjes en verzorgd uit ziet; dus netjes geschreven en de woorden met potlood en liniaal onderstreept.

2. Geef een dictee aan een klasgenoot van de nieuw aan te leren woorden (=groep 8). Verwerk de woorden in een zin, maar alleen het woord hoeft opgeschreven te worden. Controleer goed en verbeter indien nodig. Daarna wissel je om.

Juf verwacht van je als je het werk inlevert dat:

- De woorden netjes geschreven zijn.
- De aan te leren woorden foutloos geschreven staan.
- Je het woord met potlood verbetert naast het foute woord.

3. Maak een invuloefening voor je klasgenoot. Je bedenkt zinnen waarin de nieuw aan te leren woorden (=groep 8) passen. Je typt de zinnen op de computer of schrijft ze uit. Laat genoeg ruimte op de plek waar het woord geschreven moet worden. Je klasgenoot vult de woorden met pen of potlood in. Jij controleert of de juiste woorden zijn ingevuld en of ze juist gespeld zijn. Maak tegelijk je invuloefening en wissel daarna aan elkaar uit, dan ben je beide aan het werk.

Juf verwacht van je als je het werk inlevert dat:

- De invuloefening getypt is of netjes geschreven.
- Dat de zinnen kloppen en beginnen met een hoofdletter en eindigen met een punt.

- De aan te leren woorden foutloos geschreven staan. Eventuele fouten zijn duidelijk verbeterd.
- 4. Bedenk omschrijvingen voor de nieuw aan te leren woorden (=groep 8). Geef die aan je klasgenoot. Zij schrijven het woord op waarvan ze denken dat jij bedoelt met de omschrijving. Vervolgens controleer je of de juiste woorden bij de omschrijvingen zijn opgeschreven en of ze foutloos geschreven zijn. Daarna wissel je om.

Juf verwacht van je als je het werk inlevert dat:

- De woorden netjes geschreven zijn.
- De woorden foutloos geschreven zijn. Eventueel duidelijk eraanast verbeterd.
- De omschrijvingen mag je mondeling doen, deze hoeven niet uitgeschreven en ingeleverd te worden.

Bijlage 12.

Voorbeeld van extra vragen voor de methode toets.

Extra vragen aardrijkskunde voor plusleerlingen.

1. Veel kinderen die in Marokko in de berggebieden wonen, moeten helpen op het land. Daardoor kunnen ze niet of weinig naar school. Wat vind jij daarvan? Bedenk een oplossing, zodat ze meer naar school kunnen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. De Nijl levert water voor irrigatie. Leg uit wat irrigatie is.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. In Afrika hebben de kolonisten willekeurig grenzen getrokken. Daardoor leven verschillende stammen met verschillende culturen, taal en godsdienst door elkaar. Dat zorgt voor spanning en burgeroorlogen. Stel dat werd in de Benelux gedaan. Wat zouden er dan voor problemen kunnen ontstaan?

.....

.....

.....

.....

4. Als de apartheidswet niet zou zijn afgeschaft, wat zou er dan nu anders zijn in ons dagelijks leven?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Schrijf hieronder een briefje aan Nelson Mandela en vertel daarin wat je van hem vindt en van de dingen die hij gedaan heeft en meegemaakt heeft.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bijlage 13.

De aanpassingen:

- Bij de weektaak kijken de leerlingen naar de opdrachten en bedenken ze welke ze wel en niet maken. Hun keuze overleggen ze daarna met de leerkracht. Op deze manier maken ze geen opdrachten die voor hun niet nodig zijn en blijft er tijd over voor verrijking.
- Voor de spelling methode zijn er voor dit onderzoek een aantal opdrachtkaarten gemaakt (zie bijlage 11). Deze kaarten bevatten opdrachten die meer eigen inbreng en creativiteit van de leerling vragen. Voor deze kaarten gebruiken ze wel de afspraken van die week; ze oefenen dus op een andere manier.
- Bij rekenen maken ze in de meeste gevallen de dichte rondjes. Bij een zelfstandige les geeft de leerkracht eerst een korte werkinstructie, zodat ze aan de slag kunnen. In de rondes die volgen tijdens het zelfstandig werk kunnen er nog vragen gesteld worden. Indien nodig komen de leerlingen aan de instructietafel. Na deze les gaan ze in groepjes van drie verder in het plusschrift (Er zijn meer plusrekenaars dan de vijf leerlingen die gebruikt zijn voor dit onderzoek). Voor het plusschrift wordt een heen-en-weer-schriftje gebruikt. Hierin wordt geschreven wat ze gemaakt hebben, hoe dat ging en waar ze instructie bij nodig hebben. Op die manier kan de leerkracht een eventuele instructie voorbereiden.
- Bij het huiswerk krijgen ze moeilijkere rekenbladen en als extra taken uit het boekje 'Op weg naar het VO'.
- Bij aardrijkskunde en geschiedenis kiezen de leerlingen een hoofdstuk uit die zij mee naar huis nemen. Hiervan maken ze zelf een samenvatting en leren ze uit hun hoofd. Over dit hoofdstuk krijgen ze extra open-vragen. Deze vragen worden ook beoordeeld en nabesproken.
- Via de site 'Blink uit' hebben deze leerlingen een pakket 'Leren leren'. Hierin worden verschillende leerstrategien aangeleerd en geoefend. Dit maken zij in de weektaak en in de tijd die overblijft.
- Om uit te proberen zijn van de methode 'Levelwerk' twee boxen met materiaal aangeschaft. Deze boxen bevatten verrijkingsmateriaal. Deze leerlingen zijn hier nu mee aan het werk.

